

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПРЕЗИДЕНТІНІҢ ЖАНЫНДАҒЫ
МЕМЛЕКЕТТІК БАСҚАРУ АКАДЕМИЯСЫ

Басқару институты

қолжазба құқығында

Кадрадиев Дархан Канибекович

**БАТЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНДА АҚПАРАТТЫҚ
САЯСАТТЫ ЖЕТІЛДІРУ**

«7M041 – Бизнес және басқару» дайындық бағыты бойынша
«7M04105 – Мемлекеттік саясат» білім беру бағдарламасы

Бизнес және басқару магистрі дәрежесін иелену үшін «7M04105 –
Мемлекеттік саясат» білім беру бағдарламасы магистрлік жоба

Ғылыми жетекші: _____ Е.Қ.Әбіл. э.ғ.к.

Жоба қорғауға жіберілді: « » _____ 2024 ж.

Басқару институтының директоры _____ Гаипов З.С., с.ғ.д

Астана, 2024

МАЗМҰНЫ

БЕЛГІЛЕУЛЕР МЕН ҚЫСҚАРТУЛАР.....	3
НОРМАТИВТІК СІЛТЕМЕЛЕР.....	4
КІРІСПЕ.....	5
НЕГІЗГІ БӨЛІМ	8
1-тарау Батыс қазақстан облысындағы қолданыстағы ақпараттық саясатты талдау.....	21
2-тарау Батыс қазақстан облысында ақпараттық саясатты жетілдіру бойынша ұсыныстар	33
ҚОРЫТЫНДЫ.....	37
ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ДЕРЕККӨЗДЕР ТІЗІМІ.....	39
ҚОСЫМШАЛАР.....	42

БЕЛГІЛЕУЛЕР МЕН ҚЫСҚАРТУЛАР

БАҚ	–	Бұқаралық ақпарат құралдары
НҚА	–	Нормативтік құқықтық актілер
ТМД	–	Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығы
PR	–	Public relations
ҚР	–	Қазақстан Республикасы
ЖШС	–	Жауапкершілігі шектеулі серіктестік
LRT	–	Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija
SWOT-талдау	–	Strengths (мықты жақтары), Weaknesses (әлсіз жақтары), Opportunities (мүмкіндіктер), Threats (қауіп-қатерлер).
ж.	–	жыл
РФ	–	Ресей Федерациясы

НОРМАТИВТІК СІЛТЕМЕЛЕР

Осы магистрлік жобада келесі нормативтік құжаттарға сілтемелер пайдаланылған:

Қазақстан Республикасының Конституциясы,

Бұқаралық ақпарат құралдары туралы Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 23 шілдедегі N 451 Заңы,

«Масс-медиа туралы» Қазақстан Республикасының Заңының құжаттамасы (2024 жыл, қаңтар),

Жарнама туралы Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 19 желтоқсандағы N 508 Заңы,

Қазақстан Республикасының Ақпараттық доктринасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Президентінің 2023 жылғы 20 наурыздағы № 145 Жарлығы.

Республикалық және өңірлік деңгейлерде мемлекеттік ақпараттық саясатты жүргізу жөніндегі мемлекеттік тапсырысты орналастыру қағидаларын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Ақпарат және коммуникациялар министрінің 2017 жылғы 28 ақпандағы № 75 бұйрығы

Батыс Қазақстан облысының аумағындағы бұқаралық ақпарат құралдарында мемлекеттік ақпараттық саясатты жүргізу үшін сатып алынатын көрсетілетін қызметтердің құнын айқындау әдістемесін бекіту туралы Батыс Қазақстан облысы әкімдігінің 2023 жылғы 31 тамыздағы № 201 Қаулысы

КІРІСПЕ

Тақырыптың өзектілігі мен жаңалығы: Ақпараттық соғыстар ХХІ ғасырда күнделікті шындыққа айналды. Елдің ақпараттық қауіпсіздігі мен оның конституциялық жүйесін сыртқы қауіп-қатерлерден қорғаудың маңызы кейде қорғаныстан да жоғары болады. Алайда сыртқы қауіп-қатерлерге тойтарыс берудің өзі жеткіліксіз, ел ішінде азаматтарды қажетті және толық ақпаратпен қамтамасыз ететін бәсекеге қабілетті, күшті ақпараттық өрісті құру әлдеқайда маңызды. Мемлекет пен халықтың өзара әрекеттесуінің қауіпсіз арналарын дамыту, БАҚ-қа қолдау көрсету, құралдар арқылы пікірлердің плюрализміне жағдай жасау. Ақпараттық саясат жан-жақты және тез бейімделу, икемділік және азаматтардың барлық санаттарын қамту мүмкіндігіне ие ерекше қасиеті бар бірқатар мәселелерді шеше алады. Сөз бостандығы мен БАҚ – демократияның негізі. Бұқаралық ақпарат құралдары мен әлеуметтік желілер арқылы негізінен мәдениет – ашықтық, ашықтық, ел өміріне әркімнің қатысуы сіңіріледі.

Қазіргі ақпараттық қоғамның пайда болуы ақпараттық процестердің қалыптасуымен және қоғам өмірінің барлық салаларында ақпарат рөлінің артуымен байланысты. Мұндай процестердің пайда болуы қоғамның жай-күйі туралы ақпаратты жинақтау, сонымен қатар оны бақылауды жүзеге асыру, мемлекеттік басқару мақсаттарына жету үшін тарату және қамтамасыз ету қажеттілігін тудырады. Мемлекеттік органдар мен бұқаралық ақпарат құралдарының өзара іс-қимылы мемлекеттік ақпараттық саясатты коммуникациялық арналар арқылы жүзеге асыратын және қоғамдық пікірді қалыптастыру және қоғамда болып жатқан саяси процестерге бақылауды жүзеге асыру қызметін атқаратын қатынастар жүйесінің пайда болуымен байланысты.

Бүгінгі күні әлем өз дамуының жаңа кезеңіне аяқ басты. Ақпараттық саланың барған сайын серпінді дамуымен күшейген жаһандану процесі жалғасуда. Технологиялардың дамуы, жаңа цифрлық және ақпараттық-коммуникациялық құралдардың жаппай енуі қазіргі заманғы медиакеністікті түбегейлі түрде өзгертті.

Геосаяси турбуленттілік және халықаралық саяси аренадағы өзара сенімсіздіктің күшеюі ақпараттық өзара іс-мәселелеріне жаңаша қарауға мәжбүр етуде. Анық ақпаратты тарату, анық емес және манипуляциялық ақпаратқа қарсы іс-қимыл және жалпы алғанда, қоғамның БАҚ-қа деген сенімін арттыру мәселелері барған сайын өзекті бола түсуде.

Соңғы жылдары медиакеністік біртіндеп, бірақ айтарлықтай трансформацияға ұшырауда. Жаңа коммуникация арналарының пайда болуына байланысты аудиторияны одан әрі сегменттей отырып, медиатұтыну мәдениеті де өзгерді. Ақпараттық орта шекараларының біртіндеп жойылуы бұқаралық санаға әсер ететін факторлардың спектрін кеңейтті.

Қазіргі ақпараттық қоғамда тиімді ақпаратты басқару аймақтардың табысты дамуының негізгі факторы болып табылады. Экономикалық өсу мен әлеуметтік ілгерілеудің айтарлықтай әлеуеті бар Батыс Қазақстан облысы

тұрақты дамуды қамтамасыз ету үшін ақпараттық саясатты жетілдіру қажеттілігіне байланысты міндеттерге тап болып отыр.

Батыс Қазақстан облысы Қазақстанның бір бөлігі ретінде ақпараттық саясат саласында елеулі міндеттерге тап болып отыр. Цифрлық технологиялардың дамуымен және ақпарат көлемінің ұлғаюымен аймақтық жүйенің тиімді жұмыс істеуін қамтамасыз ету үшін ақпаратты басқару стратегияларын үздіксіз жетілдіру қажет. Бүгінгі күні осы аймақтағы ақпараттық саясатты оңтайландырудың тетіктері мен тәсілдері жеткілікті түрде зерттелмеген, аймақтағы ақпараттық ресурстарды пайдалануды оңтайландыру қажеттілігімен ғана емес, ақпараттық технологиялар мен коммуникациялар саласындағы өзгермелі жағдайларға бейімделу қажеттілігімен де байланысты. Бұл зерттеудің жаңалығы Батыс Қазақстан облысы жағдайында ақпараттық саясатты талдау мен басқарудың заманауи әдістерін қолдануында. Мемлекеттік органдармен қоғам арасындағы дұрыс, үйлесімді диалогты құруда. Кәзіргі таңда бұқаралық ақпарат құралдары екі жақты рөл атқарады, оған әлеуметтік желілер мен мессенджерлердің алуан түрлілігі "Масс-медиа" туралы жаңа заң жобасын құрудың себептерінің бірі жатқызылуы керек [1]. Бір жағынан, БАҚ ішкі саясатты жүзеге асыруға көмектесе алады, ал екінші жағынан сол саясатты жүзеге асыратын мемлекеттік институттардың заңдылығын бұзады.

Бұл жұмыстың басқа зерттеу жұмыстарымен, диссертациялармен байланысы:

Қазақстандағы ақпараттық саясат саласындағы бұрынғы зерттеулерде негізінен Республикалық деңгейге баса назар аударылып, аймақтық сипаттамалар шетте қалды. Бұл жұмыс осындай зерттеулермен тікелей байланысты, олардың аясын кеңейтіп, Батыс Қазақстан облысы деңгейінде ақпараттық саясатты жетілдіру бойынша жаңа практикалық ұсыныстар әзірлеу.

Зерттеудің мақсаты мен міндеттері:

Бұл магистрлік жобаның мақсаты ақпараттық технологияларды дамытудың заманауи тенденцияларын ескере отырып, Батыс Қазақстан облысында ақпараттық саясатты жетілдіру бойынша ұсыныстар әзірлеу болып табылады. Осы мақсатқа жету үшін келесі міндеттер қойылды:

- Облыстағы ақпараттық саясаттың қолданыстағы стратегиялары мен механизмдерін талдау.
- Аймақтың ерекшеліктеріне сәйкес ақпараттық саясатты жетілдіру бойынша ұсыныстар әзірлеу.

Зерттеу объектісі мен пәні:

Зерттеу объектісі – Батыс Қазақстан облысының ақпараттық саясаты, ал мәні – оны жетілдіру және заман талабына бейімдеу тетіктері.

Теориялық және әдістемелік негізі:

Зерттеу жұмысы ақпараттық саясат саласындағы қазіргі ғылымның теориялық қағидаларына, сондай-ақ ақпараттық технологиялар саласындағы талдау және басқару әдістемесіне негізделген.

Зерттеудің ақпараттық базасы:

Зерттеу статистикалық мәліметтерді талдау, әдебиеттерге шолу,

ақпараттық саясат саласындағы сарапшылардан сұхбат алу әдістерін қолдану арқылы жүргізіледі.

Ғылыми жаңалық:

Бұл зерттеудің ғылыми жаңалығы – аймақтың ерекшеліктері мен ақпараттық қоғамның заманауи талаптарын ескере отырып, Батыс Қазақстан облысында ақпараттық саясатты жетілдіру бойынша нақты ұсыныстар әзірлеуде.

Қорғауға ұсынылған негізгі ғылыми ережелер:

Негізгі ғылыми ережелерге Батыс Қазақстан облысындағы ақпараттық саясаттың негізгі проблемалары мен міндеттерін анықтау, сондай-ақ оларды шешу бойынша практикалық ұсыныстар әзірлеу кіреді.

Теориялық және практикалық маңызы:

Зерттеудің теориялық маңыздылығы аймақтық контексте ақпараттық саясаттың механизмдері туралы ғылыми түсініктерді кеңейтуде. Практикалық маңыздылығы әзірленген ұсыныстарды Батыс Қазақстан облысында ақпараттық процестерді басқаруды жақсарту үшін пайдалану мүмкіндігінен көрінеді.

Зерттеу нәтижелерін сынақтан өткізу және енгізу:

Зерттеу нәтижелері ғылыми конференциялар мен семинарларда баяндалады, сондай-ақ аймақтық билік органдары ақпараттық саясат саласында шешімдер қабылдау үшін пайдалана алады. Алғашқы сынақ 2023 жылдың 27-28 сәуірінде ҚР Президенті жанындағы Мемлекеттік басқару академиясында «Ашық үкімет және басқарудың жаңа мәдениеті: есту, түсіну, әрекет ету» халықаралық ғылыми-практикалық конференциясында «Ақпараттық саясаттың призмасы арқылы ашық үкімет» тақырыбымен баяндалды [2].

Магистрлік жобаның құрылымы мен көлемі:

Магистрлік жоба келесі бөлімдерді қамтиды:

Кіріспе

Негізгі бөлім

1 тарау - Батыс Қазақстан облысындағы қолданыстағы ақпараттық саясатты талдау

2 тарау - Ақпараттық саясатты жетілдіру бойынша ұсыныстар әзірлеу

Қорытынды

Магистрлік жобаның көлемі қосымшалар мен пайдаланылған әдебиеттер тізімін қосқанда 47 бет.

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

Әдебиеттерге шолу

Қазіргі әлемде ақпараттық саясат ақпараттық ағындарды басқарудың және жаһандық деңгейде де, аймақтық деңгейде де ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің негізгі құралына айналуда. Қазіргі тенденцияларды түсіну және ақпараттық саясаттың тиімді стратегияларын әзірлеу үшін Қазақстанда да, әлемдік тәжірибеде де академиялық жұмыстар мен зерттеулерді зерделеу қажет. Сонымен қатар Батыс Қазақстан облысында ақпараттық саясатты дамыту жағдайында Республикалық деңгейде де, өңірлік деңгейде де ақпараттық қатынастарды реттейтін нормативтік құқықтық актілерге назар аудару маңызды.

НҚА мемлекеттік деңгейде де, ұйымдар деңгейінде де ақпараттық саясатқа айтарлықтай әсер етеді. Құқықтық актілердің ақпараттық саясатқа әсер етуінің көптеген жолдары бар. Ақпаратқа қол жеткізуді реттеу: Құқықтық актілер белгілі бір ақпарат түрлеріне, мысалы, мемлекеттік деректерге, коммерциялық ақпараттарға, азаматтардың жеке деректеріне және т.б. қол жеткізу ережелерін белгілей алады. Мысалы, жеке деректерді қорғау туралы заңдар азаматтар туралы ақпаратты жинау, сақтау және пайдалану талаптарын белгілеуі мүмкін. Ақпаратты қорғау: Нұсқаулықта құпия ақпаратты қорғау ережелері болуы мүмкін, соның ішінде деректердің ағып кетуіне жол бермеу, ақпараттық жүйелердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету және ақпаратты рұқсат етілмеген қол жеткізуден қорғау жөніндегі басқа да шаралар. Міндетті есеп беру: реттеуші органдар ақпаратқа қатысты есептілік талаптарын белгілей алады, мысалы, ұйымдар үшін қаржылық есеп беруді, мемлекеттік органдар үшін қызмет нәтижелері туралы есептерді ұсыну міндеті және т.б. Салық салу: Салық заңдары кірістерді, шығыстарды және салық міндеттемелерін есепке алу және есеп беру талаптарын белгілеу арқылы ұйымдардың ақпараттық саясатына әсер ете алады. Жарнама және маркетинг: Ережелер жалған жарнамаға тыйым салу немесе өнімдер мен қызметтер туралы ақпараттық материалдарға талаптарды белгілеу сияқты жарнама мен маркетингке қатысты ережелерді қамтыйды. Ақпараттық қауіпсіздік: Заңдар мен ережелер киберқауіптерден қорғау ережелерін, ақпараттық қауіпсіздік талаптарын және кибершабуылдарды болдырмау және ақпараттық ресурстарды қорғауды күшейтеді

Құқықтық актілермен белгіленген реттеудің осы және басқа да аспектілері ақпараттық саясатты қалыптастырады және оны мемлекеттік деңгейде де, корпоративтік ортада да әзірлеуге және іске асыруға әсер етеді.

Ақпараттық саясатты реттеудің басты құжаты Қазақстан республикасының Конституция [3]. Конституция – мемлекеттің қызмет етуінің негізгі принциптері мен тәртібін айқындайтын негізгі заң. Адамның және азаматтың құқықтары мен бостандықтары, сондай-ақ ақпарат саласындағы құқықтар мен міндеттер бөлімінде ақпаратқа қол жеткізуді және оны еркін таратуды реттейтін нормалар қамтылған. Конституциядан кейін «Бұқаралық ақпарат құралдары туралы» Қазақстан Республикасының Заңы [4]. Бұл заң Қазақстандағы БАҚ қызметінің құқықтық негіздерін белгілейді. Ол баспагерлер

мен журналистердің құқықтары мен міндеттерін, БАҚ-ты тіркеу және лицензиялау тәртібін, сондай-ақ олардың қызметін бақылау қағидаттарын айқындайды. «БАҚ туралы» Заң дәстүрлі бұқаралық ақпарат құралдарының – газеттердің, журналдардың, ақпараттық порталдардың, телеарналардың және т.б. құқықтары мен міндеттерін қорғау мен әлеуметтік желілердің қарқынды дамуына, теңдікте ұстауға бұл нормативтік акт төтеп бере алмауда. Сол себепті «Масс-медиа туралы» Қазақстан Республикасының Заң жобасы дайындалып талқылау үстінде [1],[2].

«Жарнама туралы» Қазақстан Республикасының Заңы [5]. Бұл заң бұқаралық ақпарат құралдарында жарнаманы орналастыруды реттейді. Ол жарнамалық материалдарды орналастыру ережелерін, сондай-ақ олардың мазмұны мен форматына қойылатын талаптарды белгілейді. Жарнама аймақтың ақпараттық саясатында маңызды рөл атқарады, өйткені оны аймақтық билік органдарының ақпараттық қажеттіліктері мен басымдықтарына байланысты әртүрлі мақсаттарға қол жеткізу үшін пайдалануға болады. Жарнаманың аймақтың ақпараттық саясатына әсер етуінің бірнеше жолы бар солардың ішінде инвестицияларды тарту, туризмді дамыту, білікті мамандар мен таланттарды тарту, теріс стереотиптерді жеңуге, мемлекеттік саясатты қолдауға көмектеседі. Жалпы, жарнама аймақтың ақпараттық саясатында маңызды рөл атқарады, оның имиджін қалыптастыруға, ресурстарды тартуға және оның дамуы мен өркендеуіне қажетті әртүрлі бастамаларды себепкері болады.

Мемлекеттік ақпараттық саясат стратегияларын қайта қарау және мемлекеттік органдар мен қоғамның басқа да қатысушыларының ақпараттық саладағы өзара іс-қимылы туралы көзқарастарды өзгерту қажеттілігі жаңа шындық пен ақпараттық қауіпсіздікке қауіп төніп тұрған жағдайда айқын болып отыр. Ақпараттың сенімділігі, манипуляциялық және сенімсіз ақпаратқа қарсы тұру, сондай-ақ бұқаралық ақпарат құралдарына халықтың сенімін арттыру мәселелерінің маңыздылығы артып келеді. Осы орайда Қазақстан Республикасының Президентінің Қазақстан Республикасының Ақпараттық доктринасы бекітілді [6]. Ақпараттық доктрина ұлттық ақпараттық өрісті дамытудың, оның ішінде оның ашықтығы мен бәсекеге қабілеттілігін арттыруға бағытталған принциптер мен тетіктерді қамтитын кешенді көзқарасты білдіреді. Сондай-ақ қоғам мүддесіне жауап беретін, мемлекет пен қоғамның одан әрі ілгерілеуіне ықпал ететін құндылық бағдарлары айқындалады. Доктрина ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласындағы мемлекеттік саясатты қалыптастырудың негізгі құжаты ретінде қоғам мен мемлекет мүдделерінің тепе-теңдігін қамтамасыз етуге, сондай-ақ барлық қатысушылардың құқықтарын жүзеге асыру үшін тең мүмкіндіктер жасауға бағытталған.

Доктрина елдің ақпараттық қауіпсіздігі мен идеологиялық егемендігін қамтамасыз етуге, қазіргі заманғы үрдістер мен сын-қатерлерге сәйкес келетін заманауи ақпараттық саясатты құруға бағытталған, оның мақсаты қоғамды біріктіру және азаматтық бірегейлікті нығайту болып табылады. Бұл тұрғыда ол ақпараттық саланың барлық қатысушылары арасындағы өзара іс-қимылдың

негізгі қағидаттарын, оның ішінде сөз бостандығын, ақпаратқа қол жеткізуді, дамуға бағдарлануды, сенім мен құпиялылықты, сондай-ақ ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз етуді анықтайды.

НҚА шолу жүргізгеннен кейін әдебиеттерге шолудың маңыздылығы ерекше. Жаһандық ауқымдағы ақпараттық саясаттың қазіргі жағдайын бағалау үшін әдебиеттерге шолу жасалды. Талдау барысында тиімді ақпараттық саясат өңірдің тұрақты әлеуметтік-экономикалық дамуын қамтамасыз етудің негізгі құралы болып табылатыны атап өтілді. Әлемдік тәжірибе табысты ақпараттық саясат заманауи технологияларды жүйелі пайдалануды, қоғаммен белсенді өзара іс-қимылды және ақпаратты таратудағы ашықтықты қамтитын стратегиялық көзқарасқа негізделгенін көрсетеді. Сидорова Е. «Аймақтың ақпараттық саясатын жетілдірудегі білімнің рөлі» кітабы аймақтық контексте ақпараттық саясатты қалыптастыру мен жүзеге асыруға білім берудің ықпалын зерттейді. Автор білім беру бағдарламалары мен мекемелерінің ақпараттық технологиялар мен ақпараттық ресурстарды басқару саласында тиімді жұмыс істеуге қабілетті кадрларды даярлауға қалай әсер ететінін талдайды. Кітапта білім беру бағдарламаларын ақпараттық қоғамның заманауи талаптарына бейімдеу және өңір тұрғындарының ақпараттық сауаттылығын арттыру стратегияларын әзірлеу мәселелері де қарастырылған. Автор білімнің рөлін күшейту арқылы өңірлік ақпараттық саясатты жетілдіру бойынша практикалық ұсыныстарды ұсынады [7].

«Цифрлық үкімет: технологиялар және мемлекеттік сектордың өнімділігі» (Dawes S.S., 2016) кітабында автор мемлекеттік басқару тиімділігін арттырудағы цифрлық технологиялардың рөлін қарастырады. Жұмыста мемлекеттік қызметтерді цифрландыру саласындағы озық тәжірибелер және олардың азаматтарға қызмет көрсету деңгейіне әсері туралы шолу жасалған [8].

«Ақпарат, коммуникация және деректер қоғамы» (Hilbert M., 2015) кітабында Мартин Гильберт ақпараттық қоғам және оның әлеуметтік-экономикалық дамуға әсері туралы шолу жасайды. Автор ақпаратқа қол жеткізу, коммуникациялар мен қазіргі қоғамның дамуы арасындағы байланысты зерттейді [9].

Ақпараттық саясат: 2008 жылы жарық көрген Дзюничи Шимизудің халықаралық перспективасы жаһандық тұрғыдан ақпараттық саясаттың әртүрлі аспектілеріне терең талдау жасайды. Автор әртүрлі елдердің ақпаратқа қол жеткізу, деректерді қорғау, авторлық құқық және зияткерлік мәселелерге қалай қарайтынын қарастырады.

Кітапта қарастырылатын негізгі тақырыптардың бірі – технологиялық жетістіктер мен жаһандануға жауап ретінде ақпараттық саясаттың эволюциясы. Шимизу цифрлық технологияның өркендеуі ақпаратты тарату ландшафтын қалай өзгерткенін және бүкіл әлемдегі саясаткерлер үшін жаңа қиындықтар тудырғанын зерттейді. Кітапта қоғам мүддесі үшін ақпаратқа қол жеткізуді ынталандыру мен жеке өмір мен зияткерлік меншік құқықтарын қорғау арасындағы шиеленіс талқыланады.

Сонымен қатар, автор жаһандық деңгейде ақпараттық саясатты

қалыптастырудағы халықаралық ұйымдар мен келісімдердің рөлін қарастырады. Ол Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымы (WIPO) және сауда келісімдері сияқты бастамалардың әртүрлі елдердегі ақпараттық саясаттың дамуына қалай әсер ететінін зерттейді.

Кітап сонымен қатар ақпараттық саясатқа деген көзқарастардың әртүрлілігін және оларға әсер ететін әлеуметтік-мәдени факторларды көрсету үшін әртүрлі аймақтардағы жағдайлық зерттеулер мен мысалдарды қарастырады. Салыстырмалы талдауды ұсына отырып, Шимизу оқырмандарға әртүрлі елдер қабылдаған ақпараттық саясат негіздерінің ұқсастықтары мен айырмашылықтары туралы түсінік береді.

Тұтастай алғанда, ақпараттық саясат: халықаралық перспектива заң шығарушылар, ғалымдар және практиктер үшін ақпарат саясатының күрделілігін түсінуге ұмтылатын құнды ресурс ретінде қызмет етеді. Ол ақпараттық технологиялар мен жаһандану тудырған қиындықтар мен мүмкіндіктерге жарық түсіріп, цифрлық дәуірде тиімді саясат негіздерін әзірлеуге қатысты түсініктерді ұсынады [10].

«Бұқаралық коммуникация теориялары» кітабында БАҚ-ты бағалау аясының кеңеюіне жан-жақты талдау жасалған. Бұқаралық ақпарат құралдарының жүйелері әртүрлі қоғамдарда бұқаралық ақпарат құралдарының табиғаты мен сапасына, сондай-ақ медиа жүйелерінің тәуелсіздігі мен әртүрлілігіне алаңдаушылық артып келеді. Осы ауқымды кітапта автор БАҚ тиімділігін бағалаудың әртүрлі тәсілдерін сипаттайды. Ол осы тұрғыда «қоғамдық мүддені» анықтауға қатысты негізгі мәселелерді, БАҚ қызметін бағалаудың тиісті критерийлерін, мұндай құндылықтарды белгілеуді және олардың экономикалық, өндірістік және нарықтық аудит контекстімен байланысын қарастырған. Соңғы пікірталастар мен зерттеулердің негізгі аспектілерін қамтиды және оларды жаңа биіктерге шығаратын бұл кітап бұқаралық ақпарат және коммуникация бағытында білім алып жатырғандарға, сондай-ақ БАҚ саясаты мен тәжірибесіне белсенді қатысатын азаматтар үшін маңызды оқулық [11].

Қазіргі Қазақстан: «БАҚ-тағы саяси коммуникацияның дамуы» атты мақалада автор ТМД елдерінде, оның ішінде Қазақстанда саяси коммуникация мәселелері бойынша зерттеулердің белсенді дамуын, сондай-ақ осы бағыттағы ғылыми мектептердің қалыптасуын атап көрсетеді. Ол саяси ақпараттың екі негізгі тенденциясын атап өтеді: хабарлардың бұлыңғырлығы, саяси қоғамға жетелеуі және идеологиялық насихат, әсіресе партиялық басылымдар. Ақпарат кеңістігін әртараптандыратын «Сары баспасөз» мен жаңа медианың болуы да маңызды. Алайда теріс ағымдардың ішінде монополиялау, өзін-өзі цензура, сыбайлас жемқорлық ерекше көзге түседі. Автор саяси коммуникацияны өркениетті және этикалық дамыту қажеттігін, оның ішінде жаңа технологияларды қолдану мен қатысушылардың кәсібилігін атап көрсетеді [12].

Е.Қ. Әлияров ақпараттандыру саласындағы мемлекеттік саясат елдің зияткерлік әлеуетін құруға бағытталған көп өлшемді процесс екенін атап көрсетеді. Оған телекоммуникацияларды, ақпараттық жүйелерді және

бұқаралық ақпарат құралдарын қоса алғанда, ақпараттық саланы дамытуға бағытталған мемлекеттік органдардың қызметін реттеу кіреді [13].

Ю.А. Нисневич мемлекеттік ақпараттық саясат қоғам мен мемлекеттегі ақпараттық өзара іс-қимылды реттеу және жетілдіру мақсатында мемлекеттік органдар әзірлейтін және жүзеге асыратын мақсаттардың, стратегиялардың және басқару тактикасының жиынтығы ретінде қарастырылуы керек деп санайды [14].

Барлыбаева Сауле Хатиятовна өзінің Қазіргі заманғы медиа технологиялар: атты монографисында қазіргі қоғамдағы электронды ақпарат құралдарының (БАҚ) маңыздылығын атап көрсетеді. Бұл дегеніміз бар мәдени құндылықтарды таратып қана қоймай, сонымен бірге адамдардың өмір салтына әсер ететін жаңа ақпараттық кеңістікті белсенді түрде қалыптастырады. Жиырма бірінші ғасырда бұл әсердің күші әсіресе ақпараттық технологиялардың, соның ішінде жаңа медиа мен цифрлық хабар таратудың дамуын ескере отырып, айтарлықтай өсті.

Жаһандық цифрлық революция қоғамдық коммуникацияларды өзгертіп, жаңа мүмкіндіктер мен қиындықтарды ашуда. Бүгінгі таңда контенттің сапасы мен өзектілігі бәсекеге қабілеттіліктің негізгі факторларына айналууда. Электронды және аудиовизуалды ақпарат құралдары ақпаратты қабылдауда және мәдени ортаны қалыптастыруда маңызды рөл атқара отырып, біздің сезімдеріміз бен эмоцияларымызға айтарлықтай әсер етеді.

Сонымен қатар, заманауи медиа-өнер заманауи ақпараттық технологияларды пайдалана отырып, бейне-арт, желілік арт, цифрлық фотосурет және т.б. сияқты өнердің жаңа жанрлары мен түрлерін жасайды. Олар мәдени кеңістікті байытып, қоғамның шығармашылық әлеуетін ынталандырады.

Бұл өзгерістер тек мәдени құндылықтардан ғана емес, сонымен қатар аудиторияның қажеттіліктерінен, қызметтерінен және қабылдауынан көрінеді. Жаңа медианы пайдалануда әсіресе белсенді жастар жетекші аудиторияға айналып, контент пен коммуникациялық платформаларға жаңа талаптарды қалыптастыруда. Нәтижесінде медиа өнері мен заманауи медиа адамдардың көзқарасы мен мінез-құлқын өзгертіп, мәдени ортаға және жалпы қоғамдық коммуникацияларға терең әсер етеді [15].

Тастенов А. «Қазақстанның мемлекеттік ақпараттық саясатының ерекшеліктері» атты мақаласында мемлекеттік ақпараттық саясатты жүзеге асырумен байланысты бірнеше негізгі аспектілерді атап көрсетеді [16]. Ол бұл саясаттар тек үкіметтік бастамаларды ашып көрсетуге және түсіндіруге ғана емес, тұрақтылықты қамтамасыз етуге және үгіт-насихат функцияларын орындауға да қызмет етуі тиіс екенін атап өтті. Мемлекеттік бағдарламалардың нәтижелері, қоғамдағы бейбітшілік пен келісім, сондай-ақ мемлекеттік органдардың имиджі ақпараттық саясаттың сәтті жүзеге асуына байланысты дейді. Сонымен қатар мемлекеттік ақпараттық саясатты жетілдіру үшін автор келесідей шараларды ұсынады:

- Заманауи PR тәсілдерін қолдану және мақсатты аудитория.
- Қолжетімді тілмен, артық терминдерсіз түсіндіру.

- Қоғаммен қарым-қатынас жасау үшін әлеуметтік желілерді белсенді пайдалану.
- Сыртқы ақпараттық әсерлерге және әлеуметтік желілерде қарсы үгіт-насихат жасау.
- Оқиғаларға ақпараттық ден қоюдың тиімділігі мен сапасын арттыру.
- Үкімет бастамаларын қолдау және түсіндіру үшін сарапшылар мен қауымдастық көшбасшыларын кеңінен тарту.
- Әлеуетті маңызды оқиғалардың алдын алу үшін профилактикалық ақпараттық науқандарды жүргізу.

Әлемдік саясаттың медиа өлшемі: жаңа шындықтағы коммуникацияны сыни түсінуге арналған эвристика монографиясында әлемдік саясаттағы медиа-кеңістіктің негізгі қатысушыларының стратегиялық коммуникацияларды құрудың тұжырымдамалары, нысандары мен әдістерінің өзгеруіне жан-жақты талдау жасалған. Жаңа, неғұрлым әділетті әлемдік тәртіптің көп орталықты архитектурасын қалыптастырудың заманауи жағдайында медиа аспектісіне ерекше назар аударылады. Зерттеу 20 ғасырдың аяғынан бүгінгі күнге дейінгі кезеңді, соның ішінде 2022 жылдың ақпанында арнайы әскери операция басталғаннан кейінгі уақытты қамтиды [17].

«Ақпараттық соғыстар. Жаңа саясат құралы» атты кітапта автор ХХІ ғасырда соғыстар жаңа сипат алып, тек әскери қақтығыстар ғана емес, ақпараттық технологиялар шайқасына да айналғанын айтады [18]. Ол бүгінде кез келген соғыстың басталуы ақпараттық шабуылмен байланысты, ал ақпараттық соғыстың стратегиясы мемлекеттің ішкі ортасын айла-шарғы жасау арқылы нысананы өзіне бағындыру болып табылатынын айтады. Автор қоғамда қолайлы нәрселердің шекарасын кеңейтуді көздейтін «ақпараттық терезе» теориясына сілтеме жасайды. Ғалым Георгий Почепцовтың жұмысы әлемді қабылдауды өзгертетін ақпараттық соғыстың заманауи әдістерін зерттейді.

Коноплева Т.В. «Украина дағдарысы БАҚ айнасындағы» атты мақалада Украина дағдарысы туралы жаңалықтарға назар аудара отырып, бұқаралық ақпарат құралдарының қоғамдық пікірге әсерін зерттейді [19]. Зерттеудің мақсаты – БАҚ интерпретациясының әртүрлі елдер азаматтарының қабылдауына қалай әсер ететінін анықтау. Ол ресейлік, украиндық және батыстық БАҚ басылымдарының контент-талдау әдісін қолдана отырып, Украина дағдарысы жағдайында БАҚ арқылы Ресей мен РФ Президентінің қандай бейнелері қалыптасқанын талдайды. Негізгі қорытынды: Батыс БАҚ-тары Ресейдің жау және диктатор бейнесін жасап, Батыс елдерінде Ресейге деген дұшпандықты күшейтті. Ресейлік БАҚ, керісінше, Қырымның аннексиялануын оң жақтан көрсетіп, патриоттық сезім мен Ресей басшылығына деген сенім деңгейін арттырды. Автор мемлекетке деген сенімнің өзгеруі мен ықпал ету үшін саяси күресте бұқаралық ақпарат құралдарын пайдалану қажеттілігі туралы қорытынды жасайды.

«Үкіметтің баспасөз хатшысы нені білуі және істей алуы керек? Сараптамалық сауалнама нәтижелері» басылымныда мемлекеттік және муниципалдық органдардың баспасөз хатшыларының жұмысын зерделеуге

арналған Талдау орталығының 2023 жылы жүргізген зерттеулерінің нәтижелері сипатталған [20]. Жоба бүгінгі күні қалалық ақпараттық қызмет қызметкерлерінің атқаратын ағымдағы дағдыларын, функциялары мен міндеттерін анықтады. Алынған мәліметтер мемлекеттік және муниципалды органдардың, коммерциялық кәсіпорындардың баспасөз хатшыларын, сондай-ақ қоғаммен байланыс, журналистика, әлеуметтану және т.б. мамандықтар бойынша оқитын оқытушылар мен студенттерді қызықтырады.

«Мемдер. Әлемді жаулап алған поп-мәдениет феноменіне ғылыми көзқарас» бұл жаңа әлеуметтік құбылысты алғашқы зерттеушілерден бастап соңғы мемдер мен олардың көздеріне дейін бұл кітап мемдердің бүкіл тарихын қамтиды [21]. Меметиканы танымал ететін журналист Иван Кузнецов мемдердің пайда болуының тетіктерін және олардың күнделікті өмірге әсерін ашып, белгілі бір ақпараттың неліктен вирусқа айналатынын және мұның психологияға қалай қатысы барын түсіндіреді. Бұл кітап көптеген адамдар ешқашан ғылыми зерттеуді ойламаған құбылыс туралы қызықты және танымдық оқуды ұсынады.

Астафуров Иван Викторович «Қазіргі коммуникациялық кеңістіктегі аймақтық ақпараттық саясат» мақаласында қазіргі қоғамдағы мемлекеттік аймақтық ақпараттық саясаттың маңыздылығына назар аударады, мұнда ақпарат құнды ресурсқа айналып, цифрлық медиа оны таратудың жаңа мүмкіндіктерін береді [22]. Дегенмен, автор ақпараттық кеңістікті басқару әр түрлі мүдделерді, соның ішінде мемлекеттің, бизнестің, қоғамдық ұйымдар мен азаматтардың мүдделерін ескере отырып жүзеге асырылуы тиіс екенін атап көрсетеді. Ол сондай-ақ БАҚ-тың саясилану проблемасын және мемлекеттік ақпараттық саясатты БАҚ пен қоғамдық коммуникациялардағы заманауи үрдістерге бейімдеу қажеттілігін атап көрсетеді. Автор аймақтық ақпараттық саясаттың маңызды бағыттарының бірі ретінде білім беру және бұқаралық ақпарат құралдарының білім беру қызметін қарастыруды ұсынады.

«Медиасаясат және жаһандану» кітабы БАҚ саясатының ғылыми талдауын дамытуға қосылған маңызды үлес болып табылады [23]. Ол қатаң зерттеулерді сыни теорияның кейбір үздік элементтерін шығармашылық түрде біріктіретін айқын, қолжетімді стильмен біріктіріген. Бұл саяси-экономикалық және мәдени перспективаларды шебер үйлестіре отырып, медиа-саясатты зерттеуді дамытудағы маңызды қадам болып табылады. Ол әсіресе мемлекеттік зерттеулер мен гендерлік теорияны саясатты талдауды жақсы біріктірген. Бұл кітап жеңіл және қолжетімді тілде жазылған құрылымдық талдау ұсынылып, сонымен қатар бай эмпирикалық материал мен оқыту үшін пайдалы кейстерді ұсынғаның атап өтуге болады. Ол ағымдағы саяси пікірталастарды одан әрі зерттеу үшін көптеген кеңестер береді және әртүрлі деңгейлердегі талдаудың аналитикалық деңгейлері туралы жаңа түсініктер ұсынады. Кітапта классикалық теория қалдырған олқылықтарды, соның ішінде жаһандық коммуникациялардың прогрессивті постколониалдық теориясын толтыра отырып, медиа саясатына, технологиясына, мазмұнына және азаматтық қоғамды қалыптастыруға жүйелі көзқарас ұсынылған. Ол халықаралық БАҚ саласындағы зерттеулерге жаңа серпін беріп, түрлендіреді. Кітап коммуникациялық саясатты

әзірлеу кезінде қандай әлеуметтік және мәдени мәселелерді ескеру керектігі туралы маңызды сұрақтарды көтереді және біздің өмірімізде БАҚ-тың орталық рөліне баса назар аударады. Ол нарықтар мен технологиялар туралы басым дискурстан ерекшеленетін медиа саясатын әзірлеу мен реттеуге неғұрлым шынайы көзқарасты ұсынады. БАҚ саясаты және жаһандану әлемдік коммуникациялық саясат жүйесі БАҚ және коммуникация саласында қалай сипатталатыны және талқыланатыны туралы толық қанды оқылатын және қысқаша шолуды да ұсынады.

Бұл жұмыстар жаһандық деңгейде де, Қазақстан жағдайында да ақпараттық саясаттың маңызды аспектілерін көрсетеді. Олардың талдауы Батыс Қазақстан облысында ақпараттық саясатты жетілдіру пайдалы болады.

Халықаралық тәжірибе

Оқу процесі кезінде тағылымдама өту кезінде Литва мемлекетінің ақпараттық саясатының жүргізілу тетіктері сараланып магистірлік жобаға ұсыныстар әзірленді. Литваның бұқаралық ақпарат құралдары халықты ақпараттандыру құралы болып табылады: баспасөз, радио, теледидар және интернет. Бұқаралық ақпарат құралдарының мақсаты – халыққа объективті ақпаратты жеткізу. Литвадағы БАҚ төртінші үкімет деп аталады, өйткені олар қоғамдық пікір мен шешімдерге үлкен әсер етеді.

Литвада БАҚ қызметі «Қоғамдық ақпарат туралы» заңмен реттеледі 1996 жылы қабылданған алайда кәзір парламентте «Қоғамдық ақпарат туралы» заңға түзетулер жобасы екінші оқылымда қаралған. Жаңа жоба БАҚ-ты қолдау қорын құруды көздейді, ол басқалармен қатар қазіргі қордың орнына ұлттық диаспаралар мен аймақтық БАҚ-ты міндетті түрде қаржыландырумен айналыса алады.

Литва радиосы мен теледидары LRT, мемлекет меншігіндегі коммерциялық емес мемлекеттік мекеме, радио және теледидар бағдарламаларын қоғамдық таратушы болып табылады. LRT Литва Республикасының Қоғамдық ақпарат туралы заңдарына және Литва Республикасының Литва ұлттық радио және теледидары туралы заңдарына (екеуі де 1996 жылы қабылданған, 2000 және 2004 жылдары қайта қаралған) сәйкес жұмыс істейді. Қоғамды Литва және әлем туралы ақпаратпен қамтамасыз етеді, демократияны дамыту және ашық қоғам құндылықтарын орнату үшін алғышарттар жасайды. LRT бағдарламаларында ұлттық мәдени-ағартушылық, әлемдік мәдени, журналистік, аналитикалық, танымдық, танымдық, өнер көрмелеріне басымдық беріледі. Шоулар шетелдік және тәуелсіз литвалық өндірушілерден жасалады және сатып алынады.

Қазіргі заманғы литвалық онлайн БАҚ-тың маңызды сипаттамалары: оқырмандардың пікірлерін ескере отырып, жедел жаңалықтарды тарату (ақпарат агенттіктерінің функцияларын алады және жұртшылықты тәулігіне 24 сағат хабардар ету мақсатын алады) (жарияланымның мазмұны оқырмандардың кері байланысын есепке алу; сол арқылы адал оқырмандар қауымын жұмылдыру, желілік БАҚ-тың әлеуметтік рөлін арттыру), сыртқы комментаторларға ашықтық (әлеуметтік субъектілер мен әртүрлі саладағы сарапшыларға саясатты, экономиканы, елдің қоғамдық өміріндегі оқиғаларды талдауға мүмкіндік беріледі. әрбір оқырманға өз пікірін білдіру, өз жаңалықтарын хабарлау мүмкіндігі - мәтіндік, көрнекі, аудио). Жанрлардың басым түрлеріне жаңалықтар мен очерктер жатады.

2023 жылы Литвада 188 газет (170 литва, 15 орыс, 3 поляк) және 527 журнал (448 литва, 43 ағылшын) жарық көреді. 1990 жылы 9 ақпанда қабылданған «Баспасөз және басқа да бұқаралық ақпарат құралдары туралы» Заң баспасөз бостандығының негізгі ережелерін бекіткен, басылымдар жасауды реттейді, баспасөзді партиялық мүшеліктен босатып, цензураны жойған. 1990 жылы 11 наурызда Литва тәуелсіздігін қалпына келтіргеннен кейін 1940 жылға

дейін шыққан жаңа және қайта жанданған журналдар, облыстық газеттер мен апталықтар шыға бастаған. Шамамен 45 жыл бойы кеңестік қоғамдық БАҚ жүйесі ыдырап жаңа, еркін және тәуелсіз баспасөз пайда болған. Бұрынғы мемлекеттік, ведомстволық газеттер мен журналдар жекешелендіріліп, жеке компаниялар, қоғамдық ұйымдар, адамдар тобы немесе жеке тұлғалар олардың шығарушысы мен иесі болды.

Литвада БАҚ-ты қолдауды баспасөз, радио және теледидарды қолдау қоры жүзеге асырады. Қор өз қызметін «Мемлекеттік мекемелер туралы» Заңға сәйкес жүзеге асырады, осы және басқа заңдар, сондай-ақ Қор Жарғысы. Қордың акционерлері белгіленген. Қордың жарғысында шығармашылық қызметкерлердің бірлестіктері, субъектілердің ұйымдары, қоғамдық ақпаратты және басқа да ұйымдар мен органдарды дайындау мәдениет және білім беру саласындағы саясатты қалыптастыру, мәдени және (немесе) тәрбиелік іс-шаралар. Қордың Жарғысында жаңаларды қабылдау тәртібі көзделуі тиіс акционерлер. Қордың қызметін қор Кеңесі басқарады. Ол әр өкілеттік мерзіміне сайланады. Қор акционерлерінің жалпы жиналысы. Құрылтай кеңесі мүшесінің бір өкілеттік мерзімі екі жыл. Бір адам қатарынан екі өкілеттік мерзімінен артық Құрылтай Кеңесінің мүшесі бола алмайды. Құрылтай Кеңесін Қор Кеңесінің Төрағасы басқарады. Оны Құрылтай Кеңесі оның ішінен сайлайды. Құрылтай Кеңесінің өкілеттік мерзіміне мүшелер. Құрылтай кеңесінің шешімдері қарапайым қабылданады. Құрылтай Кеңесінің барлық мүшелерінің көпшілік дауысымен; дауыстар тең бөлінген жағдайда, Қор Кеңесі төрағасының дауысы шешуші болып табылады. Құрылтай кеңесі оны жүзеге асырады өзі бекіткен еңбек ережелеріне сәйкес қызмет. туралы Қордың шешімі сараптамалық топтардың қорытындысы бойынша конкурстардың нәтижелерін қабылдайды. Сараптамалық топтар Құрылтай Кеңесі бекіткен ережелерге сәйкес құрылады және өз қызметін жүзеге асырады.

Қордың қаражат көздері:

- 1) мемлекеттік субсидиялар (субсидиялар);
- 2) заңды немесе жеке тұлғалар берген қаражат;
- 3) Литва Республикасында тіркелген хабар таратушылардың лицензиялары үшін алымдар немесе тасымалдаушы субъектілер;
- 4) Қордың банктерде сақталатын қаражаты бойынша сыйақы;
- 5) заңды түрде алынған өзге де қаражат.

Қор субъектілердің жобаларын конкурстық түрде қолдайды мәдениет және білім беру саласындағы қоғамдық ақпаратты әртүрлі бағытта дайындауды жүзеге асыру бағдарламалар. Мысалы, мәдениет, өнер, білім беру басылымдары, аймақтық бұқаралық ақпарат құралдары (облыстық, жергілікті газеттер, журналдар немесе басқа арнаулы басылымдар, радио және телевидение), радио және телевидение, бұқаралық ақпарат құралдары Интернеттегі ақпарат (ақпараттық қоғам БАҚ), мәдени балалар мен жастарды тәрбиелеу.

Қор Кеңесі дайындаған конкурстардың жалпы ережелерін Үкімет бекітеді. Қор жыл сайын баспасөзде өз қызметі туралы есебін жариялайды.

Литваның ақпараттық саясатындағы тәжірибені зерделеуден кейін SWOT

талдауы жүргізілді 1-кесте, нәтижесінде Батыс Қазақстан облысының ақпараттық саясатын жетілдіру бойынша ұсыныстар әзірлеу үшін.

1-кесте – Қазақстан мен Литвадағы медиа жүйелеріне SWOT талдау

	Қазақстан	Литва
Мықты жақтары:	<ul style="list-style-type: none"> - БАҚ инфрақұрылымын мемлекеттік қолдау және дамыту. - Инвестиция және даму мүмкіндіктері бар өсіп келе жатқан медиа нарығы. - Көптілді медиа-кеңістікке мүмкіндік беретін халықтың тілдік топтарының әртүрлілігі. - Ірі мемлекеттік және жеке медиа корпорациялардың болуы. 	<ul style="list-style-type: none"> - Сөз бостандығы мен БАҚ-тың саяси ықпалдан тәуелсіздігінің жоғары деңгейі. - Түрлі журналистік басылымдар мен телеарналар бар дамыған медиа инфрақұрылымы. - БАҚ көздеріне және журналистік жұмыс сапасына жоғары сенім. - Ақпаратты тарату үшін цифрлық технологиялар мен әлеуметтік желілерді белсенді пайдалану.
Әлсіз жақтары:	<ul style="list-style-type: none"> - Сөз бостандығын шектеу және белгілі бір тақырыптар мен медиа ресурстарға цензура. - Тәуелсіздік пен объективтіліктің жоқтығынан БАҚ көздеріне сенімнің төмендігі. - БАҚ мазмұнының әртүрлілігінің болмауы және кейбір ірі ойыншылардың нарықты монополиялауы. - Еліміздің кейбір аймақтарында, әсіресе шалғай аудандарда БАҚ-қа қолжетімділік шектеулі. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ішкі нарықтың шағын көлемі, бұл медиа-компаниялардың өсу әлеуетін шектейді. - Сыртқы ақпараттық әсерлерге осалдығы және шетелдік БАҚ ресурстарымен бәсекелестік. - Тәуелсіз БАҚ ұйымдары мен ресурстарын қаржыландырудың жеткіліксіздігі. - Тәуелсіз медиа ресурстарға коммерциялық немесе саяси мүдделер тарапынан қысым жасау мүмкіндігі.
Мүмкіндіктер:	<ul style="list-style-type: none"> - Медиа кеңістікті кеңейту және контенттің қолжетімділігін арттыру үшін цифрлық технологияларды дамыту. - Бұқаралық ақпарат құралдарын реформалау және тәуелсіз журналистік 	<ul style="list-style-type: none"> - Ақпаратты тұтыну сапасын арттыру үшін медиабілім мен медиа сауаттылықты дамыту. - Жаңа медиа жобалар мен әртүрлі мазмұнды ұсынуға арналған платформалар құру мүмкіндігі. - Халықаралық медиа-

1- кестенің жалғасы

	<p>зерттеулерді қолдау арқылы БАҚ-қа деген сенімді арттыру мүмкіндігі.</p> <p>- Жергілікті жаңалықтарға қызығушылықтың артуы және аймақтық оқиғаларды көрсету үшін медиа платформаларды дамыту.</p> <p>- Халықаралық медиа жобаларға қатысу және шетелдік серіктестермен ынтымақтастық арқылы БАҚ қатысуын кеңейту мүмкіндігі.</p>	<p>жобаларға қатысу және басқа елдермен тәжірибе және ресурстармен алмасу үшін ынтымақтастық.</p> <p>- Жергілікті жаңалықтарға қызығушылықтың артуы және журналистік талдау мен зерттеулерді тереңдету мүмкіндігі.</p>
<p>Қауіп-кәтерлер:</p>	<p>- Бұқаралық ақпарат құралдарына саяси қысым жасау және сөз бостандығын шектеу, бұл цензура мен өзін-өзі цензураға әкелуі мүмкін.</p> <p>- Шетелдік БАҚ ресурстарымен және шетелдік ақпарат агенттіктерімен бәсекелестік.</p> <p>- Цифрландырудың дәстүрлі медиа арналарға әсері, бұл аудиторияның жоғалуына әкелуі мүмкін.</p> <p>- Сенімді дереккөздердің және тексерілген ақпараттың болмауына байланысты ақпараттың және жалған жаңалықтардың бұрмалану қаупі.</p>	<p>- Цифрландыру мен әлеуметтік медианың дәстүрлі медиа арналарға әсері.</p> <p>- Сандық ортаның күшеюіне байланысты жалған жаңалықтар мен жалған ақпараттың таралу қаупі.</p> <p>- Саяси жағдай өзгерсе, сөз бостандығы мен цензураны шектеу мүмкіндігі.</p> <p>- Шетелдік медиа ресурстармен бәсекелестік, әсіресе ағылшын тілді медиа нарығында.</p>
<p>Ескертпе: Автор Литвада тағылымдамадан өту кезінде алынған деректер негізінде құрастырған</p>		

Жалпы, Қазақстан мен Литваның медиа жүйелеріне жасалған SWOT талдау көрсеткендей, екі елде де әлсіз және күшті жақтардың бар екенін көрсетеді. Қазақстан мен Литваның медиа жүйелеріне SWOT талдауы негізінде Батыс Қазақстан облысында ақпараттық саясатты жетілдіру мақсатында мыналар қажет деп есептейміз:

Ақпаратқа еркін қол жеткізуді қамтамасыз ету және медиа-кеңістікті кеңейту үшін цифрлық технологияларды дамыту.

Журналистер мен редакторлар үшін оқу бағдарламалары мен біліктілігін

арттыру.

Кәсіби этика мен сапалы журналистиканы ынталандыру тетіктерін жасау.

Жергілікті бұқаралық ақпарат құралдарына олардың тәуелсіздігі мен кәсібилігін қолдау арқылы сенімін нығайту.

БАҚ ұйымдары мен мемлекеттік органдардың жұмысында ашық ақпарат пен жариялылық тетіктерін енгізу.

Мемлекеттік және мемлекеттік бағдарламалар туралы ақпараттың жұртшылық үшін қолжетімді болуын қамтамасыз ету.

1 тарау

БАТЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНДАҒЫ ҚОЛДАНЫСТАҒЫ АҚПАРАТТЫҚ САЯСАТТЫ ТАЛДАУ

Батыс Қазақстан облысының ақпараттық кеңістігінің дамуын талдау отандық ақпараттық ортаны азаматтардың құндылық-идеологиялық көзқарастарына теріс әсер ететін және ішкі саяси тұрақтылыққа қатер төндіретін сыртқы деструктивті әсерден, жалған ақпараттан қорғау жөнінде шаралар қабылдау қажеттігін көрсетеді.

Сонымен қатар, БАҚ-тың жекелеген түрлері бөлінісінде отандық медиасаланы дамытудың өзіндік ерекшеліктері бар:

Соңғы жылдары интернет-ресурстар отандық БАҚ арасында кең танымалдыққа ие болуда.

Бұл ретте интернет-БАҚ тек жаңалықтар таспасы форматында ғана басым бола бастады. Бейінді жаңалықтар материалдарын жасаумен қатар, авторлық және журналистік зерттеуді дамыту өзекті күйінде қалып отыр. Жергілікті жерлерде, оның ішінде конвергентті және мультимедиялық журналистика бойынша кәсіби мамандардың жетіспеушілігі салдарынан тұрғындарды жедел хабардар ету әлі күнге дейін қамтамасыз етілмейді.

Интернет-БАҚ-ты негізінен жаңалықтар агрегаторы ретінде көрсету контент тұтынушыларының әлеуметтік медиаға көшуіне белгілі бір дәрежеде ықпал етті.

Мобильді Интернеттің дамуының арқасында әлеуметтік желілер ел халқының кем дегенде жартысы, негізінен жастар үшін негізгі ақпарат көзіне айналды.

Жаһандық мессенджерлер мен онлайн-платформалардың дамуы медиаиндустрияның архитектурасын түбегейлі түрде өзгертті. Жалған ақпарат көздерінің біріне айналып отырған кейбір әлеуметтік желілерді саясаттандырудың барынша өсуі байқалады.

Сонымен қатар, мәтіннің немесе бейненің үзіндісі түріндегі қысқа және жеңіл контенттің танымалдылығы бұқаралық аудитория күрделі және құрылымдалған ақпарат қабылдауды тоқтататын медиатұтыну әдеттерінің өзгеруіне алып келеді.

Ақпараттар ағынын қысқа және жарқын бейнелер арқылы қабылдау тұтас бір түсінік бермейді, білімнің бөлшектенуіне алып келеді. Сыни тұрғыдан ойлау дағдылары болмаған жағдайда, бұл жаппай жалған ақпарат пен қоғамдық пікірді манипуляциялау тәуекелін тудырады.

Кәзіргі таңда Батыс Қазақстан облысында 74 бұқаралық ақпарат құралы (52 газет, 14 журнал, 6 электрондық БАҚ, 2 ақпараттық агенттік) өз қызметін жүзеге асыруда [24]. «Жайық Пресс» ЖШС медиахолдингі Батыс Қазақстан облысы бойынша негізгі ақпараттық құралдардың бірі болып табылады. «Жайық Пресс» ЖШС медиахолдингіне қарасты он екі аудандық «Жайық таңы», «Бөрлі жаршысы – Бурлинские вести», «Орда жұлдызы», «Жаңарған өңір», «Шұғыла», «Ауыл тынысы», «Ауыл айнасы» «Қаратөбе өңірі», «Сырым елі», «Екпін »,

«Теректі жаңалығы – Теректинская новь», «Серпін» газеттері, облыстық «Орал өңірі», «Приуралье» газеттері және «Жайық Пресс» ақпараттық агенттігі кіреді [25].

Бүгінгі күні Батыс Қазақстан облысы аудандарының азаматтарының 8,51 %-і үшін баспа басылымдары әлі де негізгі ақпарат көзі болып қалып отыр. Бұл ретте газет оқуға деген қызығушылықтың адам жасына тікелей тәуелді екені байқалады – адамның жасы неғұрлым үлкен болса, ол баспа басылымдарын соғұрлым жиі оқиды. Ауқымды аудиторияның баламалы коммуникация арналарына көшуі қоғамның баспа басылымдарына деген қызығушылығының ұдайы төмендеп бара жатқанын айғақтайды. Оған дәлел практика барысында жинақталған ақпараттар 2-кестеде соны айқындауда. Батыс Қазақстан облысының 12 ауданында 2024 жылдың 1 ақпанына шаққанда 301492 адам тұрады бұл жалпы облыстың 43,4% құрайды [26]. Баспа басылымды алып қарайтын болсақ онда бұл көрсеткіш жалпы алағанда 25643 оқырманды құрайды ол жылпы аудан халқының 8,51 % 3-кесте. Былтырғы 2023 жылмен салыстырап қарайтын болсақ оқырмандар саны 5,66 % азайғанын 2-кестедегі көрсетілген мәліметтер дәлелдейді.

2- кесте – 2024 жылға аудандық газеттерге жазылудың нәтижесі

№	Аудандар	2023 ж. (дана)	2024 ж. 1 жарты жылдығы	
			(дана)	өсім %
1	Ақжайық ауданы «Жайық таңы»	3115	3118	0,10
2	Бәйтерек ауданы «Ауыл тынысы»	2440	2416	-0,98
3	Бөкейорда ауданы «Орда жұлдызы»	1684	1386	-17,70
4	Бөрлі ауданы «Бөрлі жаршысы – Бурлинские вести»	2171	2282	5,11
5	Жаңақала ауданы «Жаңарған өңір»	2797	2527	-9,65
6	Жәнібек ауданы «Шұғыла»	1751	1387	-20,79
7	Казталов ауданы «Ауыл айнасы»	3282	3180	-3,11
8	Қаратөбе ауданы «Қаратөбе өңірі»	1456	1253	-13,94
9	Сырым ауданы «Сырым елі»	2405	2037	-15,30
10	Тасқала ауданы «Екпін»	2120	2120	0,00

2- кестенің жалғасы

11	Теректі ауданы «Теректі жаңалығы – Теректинская новь»	2242	2466	9,99
12	Шыңғырлау ауданы «Серпін»	1718	1471	-14,38
		27181	25643	-5,66
Ескертпе: Автор өндірістік практика өту кезінде алынған деректер негізінде құрастырған				

3-кесте – 2024 жылдың 1 жарты жылдығындағы аудандық газеттердің оқырмандар саны

№	Аудандар	Халық саны	Оқырмандар саны	Оқырмандар үлесі %
1	Ақжайық ауданы	35 680	3118	8,74
2	Бәйтерек ауданы	14 346	2416	16,84
3	Бөкейорда ауданы	21 958	1386	6,31
4	Бөрлі ауданы	21 719	2282	10,51
5	Жаңақала ауданы	14 328	2527	17,64
6	Жәнібек ауданы	61 079	1387	2,27
7	Казталов ауданы	27 218	3180	11,68
8	Қаратөбе ауданы	13 500	1253	9,28
9	Сырым ауданы	17 200	2037	11,84
10	Тасқала ауданы	16 237	2120	13,06
11	Теректі ауданы	39 047	2466	6,32
12	Шыңғырлау ауданы	12 949	1471	11,36
		301492	25643	8,5
Ескертпе: Автор өндірістік практика өту кезінде алынған деректер негізінде құрастырған				

Соңғы жылдары интернет-ресурстар отандық БАҚ арасында кең танымалдыққа ие болуда.

Бұл ретте интернет-БАҚ тек жаңалықтар таспасы форматында ғана басым бола бастады. Оған дәлел 2 кестедегі көрсеткіштерге сәйкес Батыс Қазақстан облысының орталығы Орал қаласының іргесінде орналасқан Бәйтерек және Теректі аудандардағы оқырман саны басқа аудандармен салыстарымалы түрде өте төмен көрсеткішті көрсетеді бұнын басты себебі газеттен гөрі әлеуметтік желіліер мен мобильді қосымшалар арқылы жаңалықтарды тұтынуы. Қаланың

іргесі болғандықтан интернет желісінің жылдамдығы басқа аудандармен салыстырғанда жоғарғы деңгейді. Сонғы жылдары стратегиялық жоспарлау және реформа агенттігінің Ұлттық статистика бюросының мәліметі бойынша, Батыс Қазақстан облысында 6 мен 74 жас аралығындағы жалпы халықтың интернет пайдаланушыларының үлесі 89,7 пайызды құрады. Оның ішінде аудан тұрғындары 80,9 пайызды құраса қала тұрғындары 96,8 пайызға жетіп отыр [27].

Жалпы оқырмандар үлесін анықтап, ендігі кезекте ақпарат сапасын анықтау бойынша материалдар жиыны 4 кестеде көрсетілген. 12 аудандық газет аптасын бір рет шығады және 12 бетті құрайды сол гезеттерін шығуын қамтамасыз ететін 65 адам 5-кесте олар бас редакторлар, жауапты хатшы, журналист, фотограф ол өз кезегінде кейбір ақпараттардын кешігіп шығуын себепші болуда.

4-кесте – 2023 жылдың қортындысы бойынша аудандық газеттердің ақпарат топтамалары

№	Аудандар	Жаналықтар	Мемлекеттік органдардың НҚА	Құттықтаулар мен еске алулар	Танымдық материалдар	Журналистикалық зерртеулер	Барлығы
1	Ақжайық ауданы «Жайық таңы»	580	41	301	36	2	960
2	Бәйтерек ауданы «Ауыл тынысы»	615	53	225	42	3	938
3	Бөкейорда ауданы «Орда жұлдызы»	568	24	189	34	1	816
4	Бөрлі ауданы «Бөрлі жаршысы – Бурлинские вести»	657	42	275	30	3	1007
5	Жаңақала ауданы «Жаңарған өңір»	597	48	601	28	2	1276
6	Жәнібек ауданы «Шұғыла»	513	34	402	25	2	976
7	Казталов ауданы «Ауыл айнасы»	631	52	358	29	2	1072
8	Қаратөбе ауданы «Қаратөбе өңірі»	139	31	375	28	2	575
9	Сырым ауданы «Сырым елі»	632	38	324	31	4	1029

4- кестенің жалғасы

10	Тасқала ауданы «Екпін»	564	47	294	33	2	940
11	Теректі ауданы «Теректі жаңалығы – Теректинская новь»	628	53	312	31	3	1027
12	Шыңғырлау ауданы «Серпін»	537	24	330	26	1	918
		6661	487	3986	373	27	11534
Ескертпе: Автор өндірістік практика өту кезінде алынған деректер негізінде құрастырған							

5-кесте – Аудандық газеттердің штат саны

№	Аудандар	Штат саны
1	Ақжайық ауданы «Жайық таңы»	6
2	Бәйтерек ауданы «Ауыл тынысы»	6
3	Бөкейорда ауданы «Орда жұлдызы»	5
4	Бөрлі ауданы «Бөрлі жаршысы – Бурлинские вести»	6
5	Жаңақала ауданы «Жаңарған өңір»	5
6	Жәнібек ауданы «Шұғыла»	5
7	Казталов ауданы «Ауыл айнасы»	6
8	Қаратөбе ауданы «Қаратөбе өңірі»	5
9	Сырым ауданы «Сырым елі»	5
10	Тасқала ауданы «Екпін»	5
11	Теректі ауданы «Теректі жаңалығы – Теректинская новь»	6
12	Шыңғырлау ауданы «Серпін»	5
		65
Ескертпе: Автор өндірістік практика өту кезінде алынған деректер негізінде құрастырған		

12 ауданның барлық газетінің әлеуметтік желілерде ресми парақшалары бар онымен қоса ауданың тұрмыс тіршілігін «zhaikpress.kz» ақпараттық порталына күнделікті жариялап отырады.

Жиналған ақпаратқа сүйене отырып мен аудандық газеттердің жаналықтар топтамасы мен құттықтаулар мен еске алу топтамаларының басымдылығын көріп отырмын осы орайда жаналықтар топтамасының санын күрт азайтып орнына журналистикадағы әлемдік тенденцияларға негізделе отырып, тергеу журналистикасына, мультимедиялық журналистикаға, танымдық материалдарға үлкен мән беру керек деп ойлаймын, сонда ғана аудандық газеттерге сұранысты артыруға үлкен мүмкіндік болар еді. Ал

құттықтаулар мен еске алулар топтамасы әрине ол газетке пайда әкелетін бірден бір қаражат көзі сондықтан бұл топтаманың талаптарын өзгерту керек себебі бұл газеттің 1,5-2 бетін алып тұр.

Өңірде жылдан жылға танымалдылығын жоғалтып бара жатқан баспа басылымдары мен теледидардан бөлек, бүгінде «Уральская неделя», «Мой город», «Надежда», «Информбиржа» және адамдар үшін ақпарат көзі болып табылатын блогерлер. Олардың әрқайсысының өз аудиториясы бар. Мысалға қарастыратын болсақ «Уральская неделя» сайтының күніне 10056 адам кіреді екен [28]. Ол облыс халқының 1,45 пайызы. Ақпараттық саясатты тиімді жүргізудің алғы шарттарының бірі қолдағы бар механизмдерді қолдану екені айдан анық болып отыр. Бұқаралық ақпарат құралдары тек саяси механизм ретінде ғана қабылданатын заманға оралу енді мүмкін емес. БАҚ енді тек «жақсы» немесе «идеологиялық» ақпаратты ғана емес, сонымен қатар кең аудитория үшін ең өзекті және қызықты мазмұнды қамтуы керек.

БАҚ көздерінің қолдау механизмдерінің бірі ол мемлекеттік ақпараттық тапсырыс болып отыр. Облысытағы БАҚ-тың 70 пайызы мемлекеттік ақпараттық тапсырыстың күшімен өмір сүріп отыр. Ол механизм Батыс Қазақстан облысының аумағындағы бұқаралық ақпарат құралдарында мемлекеттік ақпараттық саясатты жүргізу үшін сатып алынатын көрсетілетін қызметтердің құнын айқындау әдістемесі арқылы жүзеге асады [29]. Бұл өз кезегінде коммерциялық қызметтер бойынша газеттерге ақылы материалдар ұйымдастыру, газеттерге жазылымдарды көбейтуге, сайт, газеттер мен әлеуметтік желілерге жарнамалар тарттыру бойынша жұмыстардың азайуы мен журналисттердің ізденуіне кедергілер туындатуын көрсетіп отыр.

Зерттеу әдістері

Бұл жұмыстың мақсатына жету үшін әртүрлі зерттеу әдістері қолданылды. Жобаның бастапқы кезеңінде тәжірибе мен тағылымдамадан өту кезінде алынған материалдар негізінде ғылыми әдебиеттерді, нормативтік құжаттарды, сондай-ақ халықаралық тәжірибені талдадым. Сонымен қатар, магистрлік жобаның мақсатын, сұрақтарын және міндеттерін анықтайтын зерттеу тұжырымдамасы әзірленді. Бұл тұжырымдама зерттеудің бағытын анықтауға, шешуді қажет ететін негізгі мәселелерді тұжырымдауға, сонымен қатар жобаның алдында тұрған нақты мақсаттар мен міндеттерді анықтауға негіз болды. Осы зерттеу тұжырымдамасын қолдану нәтижесінде мақсатқа жетуге және магистрлік жобаның тақырыбына қатысты негізгі мәселелерді шешуге бағытталған нақты мақсаттар мен міндеттер тұжырымдалды.

Екінші аймақтың ерекшеліктеріне сәйкес ақпараттық саясатты оңтайландыру бойынша ұсыныстар әзірлеу үшін ақпараттық саясат саласындағы сарапшылардан сұхбат алу әдісі қолданылды.

Зерттеу әдістерінің ішінде мыналарды бөліп көрсетуге болады: Батыс Қазақстан облысының ақпараттық агенттіктері мен басылымдарының мазмұнына талдау жасау, әдебиеттер мен нормативтік-құқықтық актілерді зерделеу, сонымен қатар шетелдік тағылымдамадан өту кезінде жинақталған тәжірибені пайдалану.

Магистрлік жоба аясында қолданылған зерттеу әдістері авторға қарастырылып отырған мәселелерді тереңірек зерттеп, талдауға мүмкіндік берді. Бұл әдістер зерттелетін саланың әлсіз және күшті жақтарын анықтауға, проблемалық аспектілерді анықтауға және Батыс Қазақстан облысының мемлекеттік органдарының жұмысында қолдануға болатын практикалық ұсыныстар әзірлеуге мүмкіндік берді.

Талдау және зерттеу нәтижесі

Зерттеу тақырыбы бойынша сараптамалық сауалнама жүргізу үшін Батыс Қазақстан облысының ақпараттық саясатын жүзеге асыруға белсенді атсалысып жүрген түрлі сала өкілдері іріктеліп алынды. Олардың қатарында осы саясатты тікелей жүзеге асырып жатқан мамандармен қатар облыстың БАҚ өкілдері, блогерлер, қоғам көшбасшылары да болды. Бұл көпжақты көзқарас бізге әртүрлі көзқарастарды қабылдауға және қарастырылатын мәселелерге неғұрлым толық және объективті көзқарас беруге мүмкіндік берді. Сауалнама барысында жеті адамнан сұхбат алынды. Респонденттердің жасы 25 пен 56 жас аралығы.

Бұл сараптамалық сауалнаманың мақсаты – Батыс Қазақстан облысының ақпараттық саясатын жүзеге асыруға байланысты әртүрлі қызмет саласы өкілдерінің пікірлері мен сараптамалық бағасын жинау. Бұл қарастырылып отырған мәселелердің жан-жақты көрінісін алуға, осы саладағы негізгі тенденцияларды, проблемалар мен перспективаларды анықтауға, сондай-ақ жиналған сараптамалық ақпарат негізінде ұсыныстар мен қорытындыларды тұжырымдауға мүмкіндік.

Бұл сараптамалық сауалнама үшін стандартты сұхбат әдісі таңдалды, онда әрбір респондентке бірдей сұрақтар қойылды. Бұл тәсіл қатысушылардың бастапқы көзқарастарын анықтауға көмектесті және қарастырылатын мәселелер бойынша өз көзқарастарын дәлелдеуге мүмкіндік берді. Бұл біртұтас сұрақтар жинағы ақпаратты жинаудағы дәйектілікті қамтамасыз етті және әртүрлі сауалнама қатысушылары арасындағы жауаптардың салыстырмалылығын қамтамасыз етті.

Сұхбат барысында сарапшыларға келесі сұрақтар қойылды:

1. Елдегі және әлемдегі жаңалықтары қайдан оқисыз?
2. Сіз үшін ақпаратты қайдан алған тиімді?
3. Сіз қандай ақпараттарды оқығыңыз келеді?
4. Сізге кәзіргі ақпарат көздерінде не жеткіліксіз деп ойлайсыз?
5. Әлеуметтік желілер мен блогерлердің ақпараттық саясатқа ықпалы қаншалықты деп ойлайсыз?
6. Батыс Қазақстан облысында ақпараттық саясатты жақсарту үшін неге мән берген дұрыс деп ойлайсыз?
7. Батыс Қазақстан облысында ақпараттық саясатты таратушы журналисттерге қандай баға берер едіңіз?

Кәсіби қызмет тұрғысынан сарапшылар келесідей болды:

1. Кенжеғалиев Тоқтар Гадрешұлы - облыстық «Приуралье» газетінің бас редакторы
2. Дюсекенова Дана Павловна – тәуелсіз журналист, блогер
3. Какентай Даурен Сакенұлы - саясаттанушы
4. Камбетова Клара Мусақызы – «AQJAIYQ» телеарнасының директоры

5. Букенов Айболат Ақболатұлы – билік жүйесін сынағыш блогер
6. Жанбоз Нұрхат Мүтиғоллаұлы – Батыс Қазақстан облысы әкімінің экс-баспасөз хатшысы
7. Утесов Мұхтар Маратұлы – қоғам белсендісі, блогер

Сарапшы №1 Облыстық газеттің бас редакторы үшін ел мен әлем туралы жаңалықтардың негізгі көздерінің ішінде онлайн платформалар мен әлеуметтік желілер ерекше көзге түседі, бұл цифрлық технологиялардың ақпараттық ортаға айтарлықтай ықпалын көрсетеді. Тоқтар Габдрешұлы үшін сенімді және сенімді көздерден ақпарат алу маңызды, бұл БАҚ мамандары үшін ақпараттың объективтілігі мен сенімділігінің маңыздылығын көрсетеді. Ол аймақ өмірінің түрлі аспектілерін қамтитын сан алуан ақпаратқа, сондай-ақ сараптамалық материалдар мен сарапшылардың пікірлеріне қызығушылық танытады. Оқиғаларды терең талдауға және материалдарды сапалы дайындауға жеткіліксіз көңіл бөліну қазіргі заманғы ақпарат көздерінің жетіспеушілігі ретінде атап өтеді. Ақпараттық саясатты қалыптастыруда әлеуметтік желілер мен блогерлердің рөлі зор деп танылды, бірақ олар жалған ақпарат тарату мүмкіндігіне байланысты мұқият мониторинг пен фактілерді тексеруді қажет деп есептейді. Өңірдегі ақпараттық саясатты жетілдіру үшін журналистерді даярлау сапасын арттыруға, қоғамның барлық топтары үшін ақпараттың қолжетімділігін қамтамасыз етуге және халықпен байланыс құралдарын дамытуға көңіл бөлу дейді. Өңірдегі журналистердің жұмысын бағалау маңызды және жауапты деп бағаланса да, ақпараттық өнім мен қоғаммен өзара әрекеттесуді одан әрі жетілдіру қажеттілігі туындағанын айтуда.

Сарапшы №2 Тәуелсіз журналист, блогер Дана Павловна ел мен әлем туралы жаңалықтарды әртүрлі ақпарат көздерінен, соның ішінде онлайн-ақпараттық порталдардан, әлеуметтік желілерден, блогтар мен видеоблогтардан алады. Ол үшін оқиғалардың толық бейнесін алуға мүмкіндік беретін әртүрлі және объективті ақпарат беретін әртүрлі көздерден ақпарат алу пайдалы. Ол әртүрлі көзқарастар мен талдауларды ұсынатын ақпаратты, сондай-ақ Батыс Қазақстан облысы үшін маңызды оқиғалар туралы материалдарды оқығысы келеді. Қазіргі ақпарат көздерінде Дана Павловнаға оқиғалар мен олардың контекстіне терең талдау жасау, ақпаратқа сыни көзқарас жиі жетіспейді. Әлеуметтік желілер мен блогерлер ақпараттық саясатты қалыптастыруда маңызды рөл атқарады, өйткені олар ақпарат пен пікірлерді аудиторияға жылдам тарата алады, бірақ олардың нақты ақпаратты жеткізудегі жауапкершілігін ескерген жөн дейді. Ол Батыс Қазақстан облысында ақпараттық саясатты жетілдіру үшін ақпарат көздерінің қолжетімділігі мен әртүрлілігін қамтамасыз ету, мемлекеттік және қоғамдық құрылымдар жұмысының ашықтығы мен жариялылығын арттыру, сондай-ақ сөз бостандығы мен тәуелсіздігін қолдау қажет деп санайды.

Сарапшы №3 Саясаттанушы Дәурен Сәкенұлы ел мен әлемде болып жатқан жаңалықтарды түрлі ақпарат көздерінен, соның ішінде баспа басылымдары, интернет-ақпарат порталдары, телехабарлар және әлеуметтік

желілерден оқиды. Ағымдағы оқиғаларды толық және объективті түсіну үшін оған әртүрлі ақпарат көздерінен ақпарат алу тиімді. Ол тәуелсіз көздерден алынған ақпаратты, сондай-ақ сарапшылардың аналитикалық материалдарын ерекше бағалайды. Дәурен Сәкенұлы әртүрлі көзқарастарды ұсынатын және Батыс Қазақстан облысындағы және одан тыс жерлерде болып жатқан оқиғаларды объективті түрде көрсететін ақпаратты оқығысы келеді. Саяси және экономикалық жағдайды түсінуге көмектесетін аналитикалық материалдарға қол жеткізу де маңызды дейді. Онда көбінесе оқиғаларды терең талдау, сондай-ақ қазіргі ақпарат көздерінде белгілі бір тақырыптарды тәуелсіз және объективті түрде көрсету жетіспейді. Жергілікті бастамалар мен іс-шаралар туралы ақпараттың аздығын да атап өтеді. Ақпараттық саясатты қалыптастыруда әлеуметтік желілер мен блогерлер маңызды рөл атқарады, өйткені олар ақпарат пен пікірді аудиторияға жылдам тарата алады. Дегенмен, олардың сенімді ақпаратты беру және манипуляциялар мен жалған жаңалықтарды болдырмау үшін жауапкершілігін ескеру маңызды дейді. Батыс Қазақстан облысында ақпараттық саясатты жетілдіру үшін ақпарат көздерінің сан алуандығына назар аудару, сөз бостандығы мен журналистиканың тәуелсіздігін қолдау, сондай-ақ жергілікті оқиғалар мен бастамалар туралы халықтың хабардарлығын арттыру қажет деп санайды. Өңірдегі журналистердің жұмысын бағалау олардың сан алуан көзқарастарын білдіру, оқиғаларды сыни тұрғыдан талдап, объективті хабарлау қабілетіне байланысты.

Сарапшы №4 АҚЖАІҮҚ телеарнасының директоры Клара Мұсақызының ел мен әлем туралы жаңалықтар көздеріне телебағдарламалар, онлайн порталдар, баспа басылымдары мен әлеуметтік желілер жатады. Ақпаратты мемлекеттік телеарналар мен интернет-басылымдардан алғанды жөн көреді. Батыс Қазақстан облысындағы оқиғаларды, соның ішінде саясатты, экономиканы, мәдениетті және қоғамдық бастамаларды бейнелейтін ақпаратқа қызығушылық танытады. Қазіргі ақпарат көздерінде кейде жергілікті оқиғалар мен проблемалар туралы терең талдаулар мен аналитикалық материалдар жетіспейтінің айтады. Әлеуметтік желілер мен блогерлер бүгінде ақпарат пен пікірді таратудың қуатты құралы болғандықтан, қоғамдық пікір мен ақпараттық саясатты қалыптастыруда маңызды рөл атқаратының атап өтуде. Батыс Қазақстан облысында ақпараттық саясатты жетілдіру үшін жергілікті БАҚ-ты белсенді дамыту, ақпараттың қолжетімділігі мен объективтілігін қамтамасыз ету, сондай-ақ журналистиканың тәуелсіздігін қолдау қажет дейді. Өңірдегі журналистердің жұмысын бағалау олардың кәсібилігіне, объективтілігіне және әртүрлі көзқарастарды жеткізе білуіне, сондай-ақ аудиторияның реакциясы мен қоғамдық пікірге байланысты.

Сарапшы №5 Блогер Айболат Ақболатұлы елдегі және әлемде болып жатқан жаңалықтарды әртүрлі ақпарат көздерінен: интернеттегі жаңалықтар порталдарынан, әлеуметтік желілерден алады екен. Ақпарат оған қоғамдық өмірдің белсенді қатысушыларынан, қауымдастықтардан, желідегі ақпарат көздерінен, сондай-ақ жергілікті БАҚ-тан келеді. Жергілікті билік органдарының қызметі, облыс деңгейінде қабылданған шешімдер, олардың жергілікті халықтың өміріне әсері туралы мәліметтерді оқығысы келетінің айтады. Оның

пайымдауынша, қазіргі ақпарат көздерінде жергілікті билік органдарының оқиғалары мен әрекеттеріне объективтілік пен сыни талдау жоқ. Ол әлеуметтік желілер мен блогерлердің қоғамдық пікірді қалыптастыруда және ақпараттық саясатқа ықпал етуде маңызды рөл атқаратынын, биліктегі проблемалар мен кемшіліктерге назар аударатынын айтады. Батыс Қазақстан облысында ақпараттық саясатты жетілдіру үшін ақпаратқа еркін қол жеткізуді қамтамасыз ету, бұқаралық ақпарат құралдарының тәуелсіздігін қолдау және пікір алуандығын насихаттау қажет деп санайды. Журналистердің жұмысын бағалау олардың кәсібилігіне, объективтілігіне және, әрине, ар-ожданына байланысты дейді.

Сарапшы №6 Облыс әкімінің экс-баспасөз хатшысы Нұрхат Мүтиғоллаұлы түрлі желідегі ақпарат көздерінен, интернет-порталдар мен әлеуметтік желілерден жаңалықтарды оқып отырады. аймақтағы және әлемдегі өзекті оқиғалар туралы толық және объективті ақпаратты оқығысы келеді. Ақпараттың ашықтығы мен қолжетімділігін дамытуға, сондай-ақ ақпарат кеңістігіндегі пікір алуандығын қолдауға назар аудару қажет дейді. Журналистердің бағасы журналистік жұмыстың ерекше қасиеттеріне және оның кәсіби стандарттарға сәйкестігіне байланысты беру керек деп есептейді.

Сарапшы №7 Қоғам белсендісі Мұхтар Маратұлы әдетте ел мен әлем туралы жаңалықтарды әртүрлі ақпарат көздерінен, соның ішінде интернет-газеттерден, ақпараттық агенттіктерден, әлеуметтік желілерден және телебағдарламалардан алады екен. Батыс Қазақстан облысы деңгейінде де, әлемдік деңгейде де саяси, экономикалық, әлеуметтік және мәдени оқиғалар туралы ақпарат алуға мүдделі. Мұхтар Маратұлының айтуынша, қазіргі ақпарат көздерінде, әсіресе, Батыс Қазақстан облысында жергілікті және автономиялық БАҚ-ты дамытуға жеткіліксіз көңіл бөлінуде. Сондай-ақ сапалы және тәуелсіз зерттеу материалдары жетіспейтінің атауы өтуде. Әлеуметтік желілер мен блогерлер ақпаратты жылдам таратып, қоғамдық пікірді қалыптастыра алатындықтан, ақпараттық саясатқа айтарлықтай әсер ететінің де айтып кетті. Дегенмен, кәсіби журналистер мен тәуелсіз блогердің аражігін ажыратып, олар беретін ақпараттың сапасы мен сенімділігін қадағалау қажет деп санайды. Батыс Қазақстан облысында ақпараттық саясатты жетілдіру үшін жергілікті және автономды БАҚ-ты қолдауды күшейтіп, халықтың барлық топтары үшін сапалы ақпараттың қолжетімділігін қамтамасыз ету қажет. Сарапшы Батыс Қазақстан облысындағы оқиғалар туралы объективті және шынайы ақпарат беретін журналистердің жұмысын жоғары бағалайды.

«Батыс Қазақстан облысындағы ақпараттық саясатты жетілдіру» зерттеуі аясында жүргізілген әртүрлі сарапшылар сауалнамасының нәтижелері бойынша келесі қорытынды жасауға болады:

- Интернет-порталдар мен әлеуметтік желілер респонденттердің көпшілігі үшін жаңалықтардың негізгі көзі болып табылады.
- Сарапшылардың көпшілігі оқиғаларды әртүрлі көзқарастармен бағалау үшін әртүрлі көздерден ақпаратты алуды жөн көреді.
- Ақпараттың толықтығы мен объективтілігіне, сондай-ақ қазіргі заманғы

дереккөздерде тереңірек талдау мен контекст мүмкіндігіне көбірек көңіл бөлу қажет.

- Әлеуметтік желілер мен блогерлердің ақпараттық саясатқа ықпалы маңызды деп бағаланады, сондықтан ақпараттың ашықтығы мен қолжетімділігін қамтамасыз ету, сондай-ақ пікір алуандығын қолдау маңызды.
- Өңірдегі ақпараттық саясатты жетілдіру үшін ақпараттың ашықтығын, қолжетімділігін және әртүрлілігін белсенді дамыту, сондай-ақ журналистикадағы жоғары кәсіби стандарттарды сақтау қажет.
- Бұл тұжырымдар әртүрлі сарапшылардың пікірлері мен қоғамдық қалауларды ескере отырып, Батыс Қазақстан облысында ақпараттық саясатты жетілдіру стратегиясын әзірлеуге негіз бола алады.

Осылайша, сұхбат нәтижелері кең аудиторияға сапалы және объективті ақпараттың қолжетімділігін қамтамасыз ету мақсатында Батыс Қазақстан облысында ақпараттық саясатты жетілдірудің өзектілігі мен маңыздылығын атап көрсетеді.

2-тарау

Батыс Қазақстан облысында ақпараттық саясатты жетілдіру бойынша ұсыныстар

Қазіргі ақпараттық қоғамда ақпараттық саясат үлкен рөл атқарады. Ол қоғамдық пікірді қалыптастырып қана қоймай, азаматтарға бағыт-бағдар береді, сонымен қатар мемлекеттік органдар қызметінің ашықтығы мен тиімділігін қамтамасыз етеді. Қызметтің әртүрлі салаларындағы сарапшылармен сұхбаттар мен тәжірибе мен тағылымдамадан өту кезінде алынған материалдармен қоса ғылыми әдебиеттерге, нормативтік құқықтық актілерге, талдау жүргізу арқасында Батыс Қазақстан облысындағы ақпараттық саясатты жетілдіру бойынша бірқатар ұсыныстарды тұжырымдауға мүмкіндік береді.

Сарапшылардың пікірі маңызды, себебі ол проблемаларға әртүрлі көзқараспен қарауға және ең негізделген шешімдерді табуға мүмкіндік берді. Алынған мәліметтерді талдау қазіргі ақпараттық саясаттың күшті және әлсіз жақтарын анықтауға, сондай-ақ жақсарту мүмкіндіктерін анықтауға мүмкіндік жасады.

Сарапшылармен сұхбат барсында және өндірістік практикада алынған ақпараттар негізінде Батыс Қазақстан облысында ақпараттық саясатты жетілдіру бойынша ұсыныстар:

Қоғаммен кері байланысты дамыту: Азаматтарға ақпараттық саясат пен мемлекеттік органдардың жұмысына қатысты өз пікірлері мен ұсыныстарын белсенді түрде білдіруге мүмкіндік беретін жүйені енгізу. Бұл кері байланыс онлайн платформасын құру, қоғамдық тыңдаулар өткізу және сауалнамалар жүргізуді қамтуы қажет.

Ақпарат ағындарының ашықтығы: Барлық азаматтар үшін ақпараттың қолжетімділігі мен сенімділігін қамтамасыз ету. Бұған мемлекеттік органдардың ресми веб-сайттарында өзекті деректер мен статистикалық мәліметтерді жариялау, пресс-релиздер арқылы халықты жүйелі түрде хабардар ету және қоғамдық брифингтер ұйымдастыру керек.

Ақпараттық сауаттылықты дамыту: Азаматтардың ақпараттық сауаттылық деңгейін арттыру мақсатында білім беру бағдарламалары мен науқандарын өткізу. Бұған сыни тұрғыдан ойлау дағдыларын үйрету, ақпараттың сенімділігін бағалау, айла-шарғы мен жалған ақпараттан қорғау кіреді.

Тәуелсіз БАҚ-пен ынтымақтастық: Баспасөз бостандығын қолдау және оқиғалардың объективті хабарлануын қамтамасыз ету үшін тәуелсіз журналистермен және басылымдармен серіктестік орнату. Бұған журналистерге ресми ақпарат пен сарапшыларға қолжетімділікті қамтамасыз ету, сондай-ақ қоғамдық пікірталастар мен форумдарды ұйымдастыру.

Инновациялық технологияларды енгізу: Ақпаратты таратудың қолжетімділігі мен тиімділігін арттыру үшін заманауи ақпараттық технологияларды пайдалану. Бұл қауымдастықпен араласу үшін мобильді қосымшаларды әзірлеуді, әлеуметтік медианы және онлайн платформаларды пайдалануды қамтыйды.

Ақпаратты жинау және талдау әдістерін әзірлеу: Заманауи технологиялар мен адами капиталды пайдалана отырып, аймақтың дамуы туралы ауқымды деректерге жылдам қол жеткізу механизмдерін құру. Бұл деректерді жинау және талдау процестерін автоматтандыруды, мамандарды оқытуды және талдау орталықтарын дамытуды кіреді.

Шағын басылымдар мен жас журналистерді қолдау: Ақпараттық қамту сапасын арттыру үшін аймақтық басылымдарға гранттар бөлу және журналистика саласындағы жас мамандарды даярлау. Бұған жас журналистер үшін байқаулар мен стипендиялар ұйымдастыру, сондай-ақ жарнама және қаржылық көмек арқылы тәуелсіз басылымдарды қолдау қажет.

Аналитикалық материалдарға назар аудару: Аналитикалық мақалалар мен журналистік зерттеу жұмыстарымен белсенді жұмыс жасау арқылы ақпараттық саясаттың сапасын арттыру. Бұған өзекті тақырыптар мен мәселелер бойынша терең талдау жасау және жариялау керек.

Отандық радиохабар таратуды кеңейту: Сапалы ақпаратпен қамтамасыз ету үшін шекаралас аймақтарда радиоқамтуды кеңейту бойынша күш-жігерді күшейту. Бұл радиостанциялар желісін дамытуды, шекаралас аймақтар үшін арнайы бағдарламалар мен хабарларды ұйымдастыруды қамтуы қажет.

Заманауи ақпараттық форматтарды қолдану: Ақпараттық порталды және әлеуметтік желілердегі ресми беттерді белсендіру үшін қысқа бейнелер мен слайдтар жасау. Бұл интерактивті мультимедиялық материалдарды әзірледі, онлайн хабар таратуды ұйымдастыруды және вебинарларды өткізуді қамтуы мүмкін.

Ақпараттың ашықтығының артуы: ақпараттың ашық алмасуына ықпал ететін арнайы хаттамалық талаптары бар материалдарды жасыру тәжірибесін жою. Бұл барлық ресми материалдарды қоғамдық платформаларда жариялауды және жұртшылықпен ашық кеңесуді қамтуы керек.

Фотобайқауларды өткізу: «Zhaikpress.kz» ақпараттық порталында «Отан», «Менің досым», «Ауыл табиғаты», «Мен және менің отбасым», «Менің әкем – ең жақсы адам» сияқты түрлі тақырыптарда фотосуреттер байқауын тұрақты түрде ұйымдастыру, кейіннен фотосуреттерді газетке, веб-сайт және әлеуметтік желілерге жариялау. Байқау жеңімпазына облыстық және аудандық басылымдарға тегін жазылу немесе тегін жарнама сертификаты ұсыну. Бұл желідегі пайдаланушылар санын арттыруға да көмектеседі.

Іс-шаралардың бейне хабарландырулары: Мәтіндік хабарландырулардың орнына қысқа бейне нұсқалар түрінде облыста өтетін алдағы жиындар мен арнайы іс-шаралардың тұсаукесері. Бұл ақпаратты көрнекі және аудиторияға тартымды етеді.

«Пайдалы кеңестер» бөлімі: Сайтта әр адамға күнделікті кеңестер жарияланатын «Пайдалы кеңестер» бөлімін құру. Бұл оқырмандарды көбірек тартады және сайтқа деген қызығушылықты арттырады.

«Құттықтаулар» бөлімі: «Құттықтаулар» бөлімінің кіріспесі, мұнда әрбір адам үйлену тойына немесе туған күніне қажетті құттықтауларды таба алады. Бұл ақпараттық порталды кеңірек аудитория үшін тартымды етеді.

Статистиканы жариялау: Облыстық статистика басқармасымен өзара әрекеттесу және халық саны, демографиялық, қылмыс және жол-көлік оқиғалары туралы мәліметтерді тұрақты түрде жариялау. Бұл азаматтарды аймақтың жай-күйі туралы өзекті ақпаратпен қамтамасыз етуге көмектеседі.

Әдебиеттерді шолу мен шетелдік тағылымдамадан өту барысында Литва мемлекетінің тәжірибесі негізінде Батыс Қазақстан облысының ақпараттық саясатын жетілдіру үшін ұсынылатын ұсыныстар:

Ақпараттың сенімділігін тексеру тетіктерін әзірлеу: Ақпараттық қауіпсіздікті және бұқаралық ақпарат көздеріне халықтың сенімін қамтамасыз ету үшін фактілерді және ақпараттың сенімділігін тексеру тетіктерін құру және жетілдіру қажет. Бұл фактчекинг стандарттарын әзірлеуді, тәуелсіз фактчекинг ұйымдарын қолдауды және журналистер мен жұртшылықты ақпаратқа сыни тұрғыдан ойлауды үйретуді қамтуы мүмкін.

Медиа-білім беру мен ақпараттық сауаттылықты ілгерілету: Ақпараттық қауіпсіздікті ілгерілету сонымен қатар азаматтар арасында ақпараттық сауаттылықты белсенді түрде насихаттауды талап етеді. Бұл ақпаратты талдау және сыни тұрғыдан бағалау дағдыларын үйрену, фактілерді пікірлерден ажырату қабілетін дамыту, ақпаратты манипуляциялау механизмдерін және ақпараттық саладағы этиканың негізгі принциптерін түсінуді қамтиды. Ақпараттық сауаттылыққа тәрбиелеу ерте жастан басталып, мектеп оқушыларын да, ересектерді де қамтуы керек.

Мультимедиялық білім беру платформалары мен бағдарламаларын әзірлеу: Батыс Қазақстан облысының тұрғындары арасында ұлттық құндылықтарды таратуға және нығайтуға бағытталған мультимедиялық білім беру платформалары мен бағдарламаларын құру және қолдау. Бұл платформалар аудиторияның кең ауқымына ұлттық құндылықтарды жақсырақ түсінуге және қабылдауға көмектесетін онлайн курстар, бейнелер, аудио подкасттар және басқа интерактивті форматтарды қамтуы мүмкін.

Тәрбиелік және мәдени іс-шараларды ұйымдастыру: Батыс Қазақстан облысында ұлттық құндылықтар мен мұраттарды насихаттауға түрлі танымдық және мәдени іс-шараларды өткізу арқылы қол жеткізуге болады. Бұл мәдени мұраны, тарих пен тілді насихаттауға, сондай-ақ халық арасында патриотизмді, еңбекқорлықты және экологиялық сананы дамытуға бағытталған семинарлар, конференциялар, көрмелер, концерттер, фестивальдар және басқа да іс-шаралар болуы мүмкін. Мұндай іс-шаралар ұлттық бірегейлікті нығайтуға және облыс тұрғындарының азаматтық санасын қалыптастыруға ықпал етеді.

Облыстық және республикалық деңгейде қаржыландырылатын арнайы қор құру арқылы жергілікті БАҚ-ты қолдауды ұйымдастыру мемлекеттік ақпараттық саясатты қаржыландыру көздерін қайта бөлуге мүмкіндік береді. Бұл қор журналистика саласындағы көптеген өзекті мәселелерді шешіп, қоғам сұранысына ие арнайы гранттар беру арқылы жас мамандарға қолдау көрсете алар еді. Қазіргі уақытта БАҚ-ты қолдау Республикалық және өңірлік деңгейлерде мемлекеттік ақпараттық саясатты жүргізу жөніндегі мемлекеттік тапсырысты орналастыру қағидаттары арқылы жүзеге асырылады [30].

Ақпараттық саясатты одан әрі жетілдіру үшін қор журналистика саласында жұмыс істегісі келетін мектеп түлектеріне олардың кәсіби даярлығын қолдау үшін гранттар бере алады. Сондай-ақ жылдам жаңалықтар лентасына ұмтылмай, журналистік зерттеу мен жаңалықтар мақалаларына назар аудару керек.

Бұған қоса, Литвадағыдай жергілікті БАҚ-тарды жекешелендіру тәжірибесін де қарастыруға болады.

Бұл шаралар Батыс Қазақстан облысының ақпараттық саясатты жетілдіруге көмектеседі, оны интерактивті, тартымды және аудиторияға пайдалы етеді.

ҚОРЫТЫНДЫ

Қазіргі ақпараттық қоғамда ақпараттық саясат басты рөл атқарады. Оның маңыздылығы қоғамдағы әлеуметтік-саяси қатынастардың қалыптасуында көрінеді. Тиімді аймақтық ақпараттық саясатты жүзеге асыру өңірдің қазақстандық, сондай-ақ жаһандық ақпарат кеңістігінің белсенді қатысушысы ретінде қалыптасуына ықпал етеді.

Ақпараттық саясатты қалыптастыруға және басқаруға байланысты мәселелер қазір бұрынғыдан да өзекті бола түсуде. Аумақтарды дамытудың стратегиялық жоспарларының сапалы жүзеге асуы енді биліктің мемлекеттік саясатының жүйелі әрі кешенді сипатына тікелей байланысты. Өңірде кадрларды іздестіру, қоғамдық пікірді есепке алу, әртүрлі мақсатты топтармен ақпараттық өзара әрекеттесу жүйесін дамыту, сондай-ақ патриотизм мен тұрғылықты жеріне деген адалдықты қалыптастыруға ықпал ету бойынша белсенді жұмыс жүргізу қажет.

Облыстар мен аудандар жобаларды жүзеге асыру үшін еңбек ресурстары мен кәсіби білімнің жетіспеушілігі мәселесімен жиі кездеседі, бұл оны шешудің мүмкін жолдарының бірі ретінде билік органдары үшін кешенді ақпараттық саясатты әзірлеуді талап етеді.

Осыны ескере отырып, өңірдің экономикалық даму үшін негізгі талаптарының бірі тиімді аймақтық ақпараттық саясатты әзірлеуге негізделген жаңа көзқарас қажеттігі туындады.

Қазіргі таңда ақпараттық кеңістікте өз орнымызды алып, еліміздің ақпараттық қауіпсіздігін шын мәнінде қамтамасыз ету – басты міндет. Еліміздің аумағында біртұтас ақпараттық кеңістік құрып, ақпараттық қоғамды қалыптастырып, мемлекеттік ақпараттық саясатты сауатты жүргізу қажет. Осы орайда Батыс Қазақстан облысының ақпараттық саясатын жетілдіру маңызды.

Стратегиялық мемлекеттік ақпараттық саясат мемлекеттің және жалпы қоғамның мүддесі үшін ақпарат арқылы адамдардың санасына, олардың мінез-құлқы мен қызметіне әсер етеді. Ол ақпараттарды жаңарту мен таратуға, мемлекет пен азаматтық қоғамның мүдделерін қанағаттандыруға және олардың өкілдері арасындағы шығармашылық, сындарлы диалогты қамтамасыз етуге бағытталған халық өмірінің ерекше саласын екенің Назерке Чакирбаеваның El.kz сайтындағы «Отандық БАҚ-тың ақпараттық саясаты» мақаласында ерекше атап өтеді [31].

Мемлекеттік органдар, оның ішінде мемлекеттік органдар жергілікті бұқаралық ақпарат құралдарымен бірлесіп, жүргізіліп жатқан мемлекеттік саясат туралы халықты ақпараттандырумен белсенді айналысады, бірақ кей жағдайларда үлкен күш-жігері жалған мәлімдемелер мен қарама-қайшылықтарды, оның ішінде өздерінің мәлімдемелерін де жоққа шығаруға бағытталған. Бұл пікірді Данияр Әшімбаев «Ақпараттық саясат туралы» мақаласында атап көрсетеді [32]. Батыс Қазақстан облысындағы ақпараттық саясаттың қазіргі жағдайын талдауға бағытталған зерттеу жұмысымда осы жағдайды жақсарту бойынша нақты ұсыныстар ұсындым.

2023 жылы 20 наурызда қабылданған Қазақстан Республикасының Ақпараттық доктринасында қазіргі заманғы мемлекеттік ақпараттық саясаттың философиясы мен стратегиясын айқындайтын негізгі құжат болып табылады [6]. Оны жүзеге асыру көптеген мәселелерді шешуге, ықтимал қауіптердің алдын алуға және ақпараттық салаға жүйелі көзқарасты дамытуға мүмкіндік береді. Ақпараттық саладағы қоғамдық қатынастардың барлық қатысушыларының өзара әрекеттесуінің негізгі қағидаттары еліміздің медиа индустриясын жаңа даму деңгейіне көтерудің кілті болмақ. Доктринаның негізгі мақсаты – әлемдік медиа нарығында отандық ақпараттық кеңістікті қалыптастыру. Азаматтық қоғамның, бұқаралық ақпарат құралдарының және Қазақстанның ақпараттық саласының басқа да субъектілерінің белсенді қатысуы осы мақсатқа жетуге көмектеседі. Доктрина сонымен қатар жалған ақпаратқа қарсы тұру тетіктерін жетілдіруге және ақпараттық процестің барлық қатысушылары арасында тиімді байланыс жүйесін құруға көмектеседі.

Қазіргі дамып келе жатқан қоғамда кейбір адамдар ақпараттың шамадан тыс жүктелуін сезінсе, басқалары ақпарат тапшылығын сезінеді. Барлық жерде адамдар өз пікірлерін еркін білдіруге, басқару процестеріне белсенді қатысуға және мәдени алмасуға ұмтылады. Әлемде айналамыздағы күрделі шындықты түсінуге деген жалпы құштарлық бар. БАҚ және ақпараттық сауаттылық ақпарат пен білімге қолжетімділікті арттыруда, сөз бостандығын қамтамасыз етуде және сапалы білім алуда басты рөл атқарады. Ол қоғамдағы бұқаралық ақпарат құралдарының және басқа ақпарат жеткізушілерінің, соның ішінде Интернеттің функцияларын бағалауға, ақпарат пен медиаконтентті іздеуге, бағалауға және жасауға қажетті білім, дағдылар мен көзқарастарды сипаттайды. Қарапайым тілмен айтқанда, медиа және ақпараттық сауаттылық адамдардың дамудың барлық аспектілеріне тиімді қатысуы үшін қажетті құзыреттерді қамтиды. Халықтың ақпараттық сауаттылығы артып келеді, ол үшін мемлекеттік органдар мен БАҚ ақпараттық саясатты заман талабына сай жетілдіріп отыруы қажет.

Жоғарыда ұсынылған ұсыныстарды ескеріп Батыс Қазақстан облысында ақпараттық саясатты жетілдіру стратегиясын әзірлеу керек деп есептеймін.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ДЕРЕККӨЗДЕР ТІЗІМІ

- 1 «Масс-медиа туралы» Қазақстан Республикасының Заңының құжаттамасы (2024 жыл қаңтар) https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=35440863&pos=6;-106#pos=6;-106 Жүгінген күні: 17.03.2024 жыл.
- 2 Кадралиев Д.К. Открытое правительство через призму информационной политики // «Ашық үкімет және жаңа басқару мәдениеті: Есту, түсіну, әрекет ету» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдарының жинағы. – Астана, 27-28 сәуір, 2023. – Б 275-280
- 3 Қазақстан Республикасының Конституциясы <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K950001000> Жүгінген күні: 18.03.2024 жыл.
- 4 Бұқаралық ақпарат құралдары туралы Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 23 шілдедегі N 451 Заңы <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z990000451> Жүгінген күні: 18.03.2024 жыл.
- 5 Жарнама туралы Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 19 желтоқсандағы N 508 Заңы <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z030000508> Жүгінген күні: 18.03.2024 жыл.
- 6 Қазақстан Республикасының Ақпараттық доктринасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Президентінің 2023 жылғы 20 наурыздағы № 145 Жарлығы. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/U2300000145> Жүгінген күні: 18.03.2024 жыл.
- 7 "Роль образования в совершенствовании информационной политики региона", Сидорова Е., 2018
- 8 "Digital Government: Technology and Public Sector Performance", Dawes S.S., 2016.
- 9 "Information, Communication, and the Data Society", Hilbert M., 2015.
- 10 "Information Policy: An International Perspective", Junichi Shimizu, (2008)
- 11 McQuial D. Media Performance. Mass Communication and the Public Interest. –L. –N.P.- N.Delhi, 1993.
- 12 Султанбаева Г.С. Современный Казахстан: Развитие политической коммуникации в сми // Журнал Современные наукоемкие технологии. – 2008. – № 12 – С. 54-55 <https://top-technologies.ru/ru/article/view?id=24352>
- 13 Алияров Е.К. Государственная информационная политика РК в условиях глобальной информатизации. – Алматы, 2006
- 14 Нисневич, Ю.А. Системно-методологические основы государственной информационной политики / Ю.А. Нисневич // НТИ. Сер.1, Орг. и методика информ. работы. – 2001. – № 3
- 15 Барлыбаева С.Х. Современные медиатехнологии: Монография - Алматы: КазНУ, 2019.
- 16 Тастенов А. Особенности государственной информационной политики Казахстана <https://isca.kz/ru/analytics-ru/737> Жүгінген күні: 19.03.2024 жыл.
- 17 Медийное измерение мировой политики. Эвристика критического осмысления коммуникации в новой реальности / П.В. Меньшиков. - монография. - Москва : Прометей, 2022.

18 Информационные войны. Новый инструмент политики / Г. Почепцов. - М: Алгоритм, 2015.

19 Украинский кризис в зеркале средств массовой информации / Т. В. Коноплева// 2016. - Политика и общество. №9. - с. 1218-1226.

20 Что должен знать и уметь пресс-секретарь органа власти. Результаты экспертного опроса/ А.В. Мозолин: Аналитик, 2023.

21 Мемы. Научный взгляд на феномен поп-культуры, захвативший мир/ И.Кузнецов: Бомбора, 2019.

22 Региональная информационная политика в современном коммуникативном пространстве <https://cyberleninka.ru/article/n/regionalnaya-informatsionnaya-politika-v-sovremennom-kommunikativnom-prostranstve/viewer> Жүгінген күні: 21.03.2024 жыл.

23 Media Policy and Globalization/ Paula Chakravartty, Katharine Sarikakis., 2006

24 Батыс Қазақстан облысының қоғамдық даму басқармасы ресми сайты <https://www.gov.kz/memleket/entities/bko-uvp/activities/7714?lang=kk> Жүгінген күні: 20.03.2024 жыл.

25 «Жайық Пресс» ақпараттық агенттігі <https://zhaikpress.kz/kk/sajt-erezhesi/> Жүгінген күні: 15.01.2024 жыл.

26 Ұлттық статистика бюросы қазақстан республикасы стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі <https://stat.gov.kz/region/zko/> Жүгінген күні: 21.03.2024 жыл.

27 6-74 жастағы халықтың жалпы санынан Интернет желісін пайдаланушылардың жынысы бойынша бөліністегі үлесі https://gender.stat.gov.kz/page/frontend/detail?id=103&slug=6-74&cat_id=11&lang=kk Жүгінген күні: 21.03.2024 жыл.

28 «Уральская неделя» Статистика по <http://uralskweek.kz/> <https://top100.rambler.ru/navi?page=14&resourceId=2522790#2522790> Жүгінген күні: 21.03.2024 жыл.

29 Батыс Қазақстан облысының аумағындағы бұқаралық ақпарат құралдарында мемлекеттік ақпараттық саясатты жүргізу үшін сатып алынатын көрсетілетін қызметтердің құнын айқындау әдістемесін бекіту туралы Батыс Қазақстан облысы әкімдігінің 2023 жылғы 31 тамыздағы № 201 Қаулысы https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=35156035&pos=3;-70#pos=3;-70 Жүгінген күні: 21.03.2024 жыл.

30 Республикалық және өңірлік деңгейлерде мемлекеттік ақпараттық саясатты жүргізу жөніндегі мемлекеттік тапсырысты орналастыру қағидаларын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Ақпарат және коммуникациялар министрінің 2017 жылғы 28 ақпандағы № 75 бұйрығы. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1700014886/history> Жүгінген күні: 21.03.2024 жыл.

31 Отандық БАҚ-тың ақпараттық саясаты/ Назерке Чакирбаева https://el.kz/otandy-ba-ty-a-paratty-sayasaty_39498/ Жүгінген күні: 23.03.2024

32 Об информационной политике/Ашимбаев Данияр <https://turanpress.kz/politika-i-vlast/9421-ob-informacionnoi-politike.html> Жүгінген күні: 23.03.2024

Қосымшалар:

АНКЕТА

Жоба тақырыбы: «Батыс Қазақстан облысында ақпараттық саясатты жетілдіру»

Тема проекта: «Совершенствование информационной политики в Западно-

Казахстанской области»

1. Сіздің жасыңыз нешеде? /Сколько Вам лет?

1. 16-25
2. 26-35
3. 36-50
4. 51-80

2. Еңбек өтіліңіз неше жыл?/Сколько лет стажа работы?

1. жоқ
2. 1-5.
3. 6-10.
4. 11-20.
5. 21 жоғары/более

3. Қандай салада қызмет етесіз?/В какой отрасли работаете?

1. Тауар өндіруші/Товаропроизводитель.
2. Сауда/Торговля.
3. Мемлекеттік қызмет /Государственная служба
4. Студент/Студент.
5. Басқа/Другое _____

4. Сіздің лауазымыңыз?/Ваша должность?

1. Басшы/Руководитель.
2. Маман/Специалист.

5. Елдегі және әлемдегі жаңалықтары қайдан оқисыз?/ Где вы читаете новости о стране и мире?

6. Сіз үшін ақпаратты қайдан алған тиімді?/ От куда Вам выгодно получать информацию?/

1. Газет/Газет.
2. Ақпараттық агенттіктер/ Информационные агентства.
3. Әлеуметтік желілер/Социальные сети
4. Телеарналар/Телевидение
- 5.Басқалар/Другое _____

7. Сіз қандай ақпараттарды оқығыңыз келеді?/ Какую информацию вы хотели бы читать?

8. Сізге кәзіргі ақпарат көздерінде не жеткіліксіз деп ойлайсыз? Как вы думаете, чего вам не хватает в современных источниках информации?

9. Әлеуметтік желілер мен блогерлердің ақпараттық саясатқа ықпалы қаншалықты деп ойлайсыз?/ Как вы думаете, какое влияние социальные сети и блогеры оказывают на информационную политику?

10. Батыс Қазақстан облысында ақпараттық саясатты жақсарту үшін неге мән берген дұрыс деп ойлайсыз?/ Как вы считаете, на что нужно уделять внимание для улучшения информационной политики в Западно-Казахстанской области?

11. Батыс Қазақстан облысында ақпараттық саясатты таратушы журналисттерге қандай баға берер едіңіз?/ Какую оценку вы бы дали журналистам, распространяющим информационную политику в Западно-Казахстанской области?

Сауалнамаға қатынасқаныңызға рақмет!

АНАЛИТИКАЛЫҚ ЖАЗБА НЫСАНЫ

Жоба (зерттеу) авторы: Дархан Канибекович Кадралиев
Ғылыми жетекшісі: Ерлан Қуанышұлы Әбіл. э.ғ.к.

Жоба (зерттеу) идеясы	Атауы: Батыс Қазақстан облысында ақпараттық саясатты жетілдіру
Проблемалық жағдай (кейс)	Сипаттамасы: Батыс Қазақстан облысындағы ақпараттық саясаттың қазіргі күйі зерттеліп, негізгі проблемалар анықталды. Қазіргі ақпараттық саясат аймақтық деңгейде жеткілікті түрде тиімді емес, бұл ақпараттың қолжетімділігі мен сапасына әсер етеді. Бұл жағдай жергілікті халықтың дұрыс ақпарат ала алмауына және ақпараттық инфрақұрылымның төмен деңгейіне байланысты туындап отыр.
Аталмыш проблема бойынша қолданыстағы шешімдер	Қолданыстағы тәсілдердің жіктелуі: <ul style="list-style-type: none"> • Мемлекеттік бағдарламалар: Мемлекет тарапынан қабылданған ақпараттық саясат бағдарламалары. • Жеке бастамалар: Жеке ұйымдар мен БАҚ тарапынан жүзеге асырылатын жобалар. • Академиялық зерттеулер: Университеттер мен зерттеу институттары тарапынан жүргізілетін ғылыми жұмыстар. Артықшылықтар: <ul style="list-style-type: none"> • Мемлекеттік бағдарламалар арқылы қаржыландыру мен қолдау алу мүмкіндігі. • Жеке бастамалар инновациялық және креативті шешімдер ұсына алады. • Академиялық зерттеулер ғылыми негізделген ақпарат ұсынады. Кемшіліктер: <ul style="list-style-type: none"> • Мемлекеттік бағдарламалардың бюрократиясы және баяу іске асырылуы. • Жеке бастамалардың қаржылық тұрақсыздығы. • Академиялық зерттеулердің практикалық қолданудағы шектеулері.
Аталмыш проблема бойынша ұсынылатын шешім	Балама тәсілдің сипаттамасы, оны жүзеге асыру тәртібі: Батыс Қазақстан облысындағы ақпараттық саясатты жетілдіру үшін аймақтық БАҚ пен жас журналистерді қолдау бағдарламасын ұсыну. Бұл бағдарламаның негізгі мақсаты – ақпараттық инфрақұрылымды дамыту, халықты сапалы ақпаратпен қамтамасыз ету және жас журналистердің кәсіби деңгейін арттыру. Оны жүзеге асыру тәртібі: <ul style="list-style-type: none"> • Аймақтық БАҚ-қа арналған гранттар мен стипендиялар бөлу.

	<ul style="list-style-type: none"> • Жас журналистерді даярлау курстарын ұйымдастыру. • Аймақтық ақпараттық порталдарды дамыту. • Жергілікті қауымдастықтарды ақпараттандыруға бағытталған шаралар өткізу. <p>Мүмкіндіктер:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Аймақтық БАҚ-тың сапасын арттыру арқылы халықтың ақпараттық сұранысын қанағаттандыру. • Жас журналистердің кәсіби деңгейін көтеру арқылы ақпараттық саясатты жетілдіру. • Ақпараттық инфрақұрылымды дамыту арқылы аймақтық экономиканы қолдау. <p>Тәуекелдер</p> <ul style="list-style-type: none"> • Бағдарламаны қаржыландырудағы қиындықтар. • Жас журналистердің тұрақсыздығы және кадр тапшылығы. • Жергілікті БАҚ-тың бәсекеге қабілетсіздігі.
Күтілетін нәтиже	<p>Балама тәсілдің тиімділігін өлшеу, оны жүзеге асыруды бағалау әдістері:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Аймақтық БАҚ-тың аудиториясын өлшеу арқылы ақпараттық саясаттың тиімділігін бағалау. • Жас журналистердің кәсіби деңгейін анықтау үшін тестілеу және сауалнамалар жүргізу. • Халықтың ақпаратқа қанағаттану деңгейін өлшеу үшін әлеуметтік зерттеулер өткізу.
Әдебиет	<p>Тізім:</p> <p>1 «Масс-медиа туралы» Қазақстан Республикасының Заңының құжаттамасы (2024 жыл қаңтар) https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=35440863&pos=6;-106#pos=6;-106</p> <p>2 Кадралиев Д.К. Открытое правительство через призму информационной политики // «Ашық үкімет және жаңа басқару мәдениеті: Есту, түсіну, әрекет ету» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдарының жинағы. – Астана, 27-28 сәуір, 2023. – Б 275-280</p> <p>3 Қазақстан Республикасының Конституциясы https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K950001000_</p> <p>4 Бұқаралық ақпарат құралдары туралы Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 23 шілдедегі N 451 Заңы https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z990000451_</p> <p>5 Жарнама туралы Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 19 желтоқсандағы N 508 Заңы https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z030000508_</p>

- 6 Қазақстан Республикасының Ақпараттық доктринасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Президентінің 2023 жылғы 20 наурыздағы № 145 Жарлығы.
<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/U2300000145>
- 7 "Роль образования в совершенствовании информационной политики региона", Сидорова Е., 2018
- 8 "Digital Government: Technology and Public Sector Performance", Dawes S.S., 2016.
- 9 "Information, Communication, and the Data Society", Hilbert M., 2015.
- 10 "Information Policy: An International Perspective", Junichi Shimizu, (2008)
- 11 McQuial D. Media Performance. Mass Communication and the Public Interest. –L. –N.P.- N.Delhi, 1993.
- 12 Султанбаева Г.С. Современный Казахстан: Развитие политической коммуникации в сми // Журнал Современные наукоемкие технологии. – 2008. – № 12 – С. 54-55 <https://top-technologies.ru/ru/article/view?id=24352>
- 13 Алияров Е.К. Государственная информационная политика РК в условиях глобальной информатизации. – Алматы, 2006
- 14 Нисневич, Ю.А. Системно-методологические основы государственной информационной политики / Ю.А. Нисневич // НТИ. Сер.1, Орг. и методика информ. работы. – 2001. – № 3
- 15 Барлыбаева С.Х. Современные медиатехнологии: Монография - Алматы: КазНУ, 2019.
- 16 Тастенов А. Особенности государственной информационной политики Казахстана <https://isca.kz/ru/analytics-ru/737>
- 17 Медийное измерение мировой политики. Эвристика критического осмысления коммуникации в новой реальности / П.В. Меньшиков. - монография. - Москва : Прометей, 2022.
- 18 Информационные войны. Новый инструмент политики / Г. Почепцов. - М: Алгоритм, 2015.
- 19 Украинский кризис в зеркале средств массовой информации / Т. В. Коноплева// 2016. - Политика и общество. №9. - с. 1218-1226.
- 20 Что должен знать и уметь пресс-секретарь органа власти. Результаты экспертного опроса/ А.В. Мозолин: Аналитик, 2023.
- 21 Мемы. Научный взгляд на феномен поп-культуры, захвативший мир/ И.Кузнецов: Бомбора, 2019.

	<p>22 Региональная информационная политика в современном коммуникативном пространстве https://cyberleninka.ru/article/n/regionalnaya-informatsionnaya-politika-v-sovremennom-kommunikativnom-prostranstve/viewer</p> <p>23 Media Policy and Globalization/ Paula Chakravartty, Katharine Sarikakis., 2006</p> <p>24 «Жайық Пресс» ақпараттық агенттігі https://zhaikpress.kz/kk/sajt-erezhesi/</p> <p>25 Батыс Қазақстан облысының аумағындағы бұқаралық ақпарат құралдарында мемлекеттік ақпараттық саясатты жүргізу үшін сатып алынатын көрсетілетін қызметтердің құнын айқындау әдістемесін бекіту туралы Батыс Қазақстан облысы әкімдігінің 2023 жылғы 31 тамыздағы № 201 Қаулысы https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=35156035&pos=3;-70#pos=3;-70</p> <p>26 Отандық БАҚ-тың ақпараттық саясаты/ Назерке Чакирбаева https://el.kz/otandy-_ba-ty-_a-paratty-_sayasaty__39498/ Жүгінген күні: 23.03.2024</p> <p>27 Об информационной политике/Ашимбаев Данияр https://turanpress.kz/politika-i-vlast/9421-ob-informacionnoi-politike.html Жүгінген күні: 23.03.2024</p>
--	---